

pen

... iz vode
grén ...

VESTNIKOV
MESEČNIK
četrtek,
27. avgusta,
1998,
41. številka

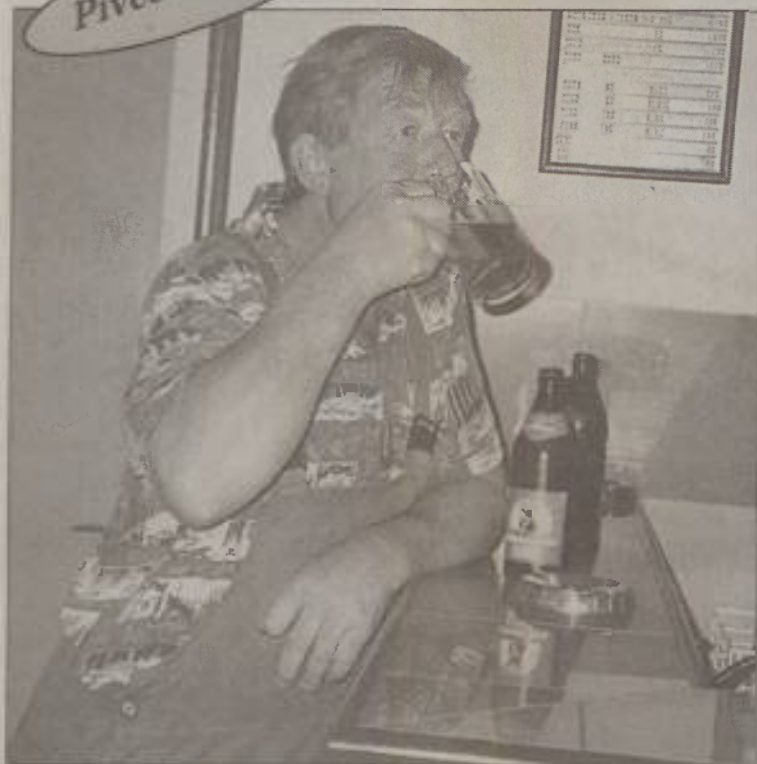
Skomine
na dolgo
vroče
poletje

(nadaljevanje na
zadnji strani)

... naslednji PEN pa izide v jesen (v četrtek, 24. kimavca)

Pivce za živce

REKORD KALMANA KOSEDNARJA

Za rekordno žetvijo je poleg zrnja ostalo tudi rekordno število bal slame. 25-kilogramske bale letos stanejo 100 tolarjev, najuspešnejši »balist« pa je (vsaj po pentutarskih virih) KOLOMAN KALMAN KOSEDNAR iz MURSKIH ČRNCEV. Na eno prikolico jih je (bal) naložil kar 340 (z besedo: tristoštirideset). Pa ne samo naložil, tudi odpeljal jih je! Pot je po naključju vodila mimo gostilne FUERST. Kalman je tam traktor ustavil in zadovoljen z opravljenim poslom nekaj »bal pognal po grlu«. Ampak samo do 0,5!

BOHEG

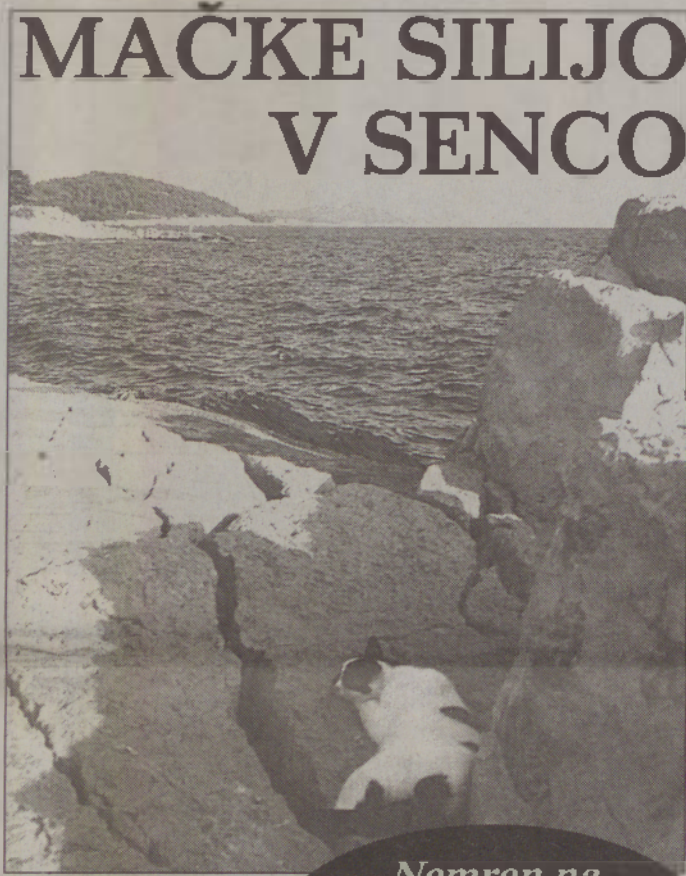
KMETIJSTVO IN AGROINDUSTRIJA

DOBRE MACKE SILIJO
MEHKA
EROTIKA
V SENCO

Pasji dnevi ne prizanašajo niti mačkam. Kot običajno, jih je obala (pre)polna - »dobre mačke« hodijo naokrog nesramno razgaljene, vzbujajo poželjive (večinoma moške) poglede in uživajo v lastnem znoju.

Ampak niso vse enake - tale s fotografije sicer tudi sodi v kategorijo dobrih mačk, le da gre za skromno, bogaboječe bitje, ki se je spravilo v debelo senco, da bi tam ućakalo hladnejše čase.

FRBO

Nemren na
sunce, če pa

neman kalapoša ...

SEJMI '98

TURISTIČNA PONUDBA VSE KAKOVOSTNEJŠA
ALI PENZIJE TEKOČE PRELESTI

K4 vabi!

Mnogi jih dajejo na stran, češ da so svoje že odslužili, pa sploh ni tako: upokoenci so iz dneva v dan pomembnejši del naše stvarnosti, so tisti, na katere se lahko računa pri vseh dejavnostih in tako tudi pri razvoju naše primerjalne prednosti, turizma. Nedavno so v svojem Domu v Kocljevi 4 v M. SOBOTI slovesno predali namenu klub in dnevni bar, kjer se bo (se že!) krepilo medsebojno druženje, zaupanje in družabno življenje. Lokal je seveda odprt tudi za vse številčnejše obiskovalce središča Regije, zato ga lahko brez sramu štejemo med pomembne turistične pridobitve. Predsednik DU gospod JOŽE VILD na pentutarski fotografiji pojasnjuje: »Kljub letom sem vsak dan bolj mladosten in to ni niti najmanj čudno - ozrite se, pogledite, kdo stoji za mano, pa vam bo takoj vse jasno. Počutim se kot prerojen!« Pojasnilo: za razlagajočim predsednikom je (brhka) družina gostilničarja STANKA DENKA, ki skrbi za tekoči del ponudbe v klubu.

FRASTEJ

IVICA OSIM PRI
POTROŠNIKU!!!

Rekli so mu »Strauss z Grbavice«, kar je pomenilo, da je mojster nogometa, ki je zrasel v predelu Sarajeva, kjer je igral nekoč eden najuglednejših jugoslovanskih nogometnih klubov, Željezničar.

Bil je tvorec najmočnejše balkanske nogometne selekcije, ki bi najverjetneje osvojila tudi naslov svetovnega prvaka, če se na zemljevidu Evrope ne bi zgodile strateške spremembe. IVICA OSIM je potem, razočaran nad nesmiselnimi balkanskimi vojnami, odšel s trebuhom za kruhom v Avstrijo, v nam bližnji Gradec. Tam je ustvaril vrhunsko moštvo Sturm, zdaj pa se je odločil, da bo po svojih močeh pomagal tudi beltinskim »žutim«. V ta namen jih je nedavno obiskal in javno izrekel pohvalo predsedniku kluba MARJANU MAUČECU, češ da je napravil eno najudobnejših in najbolj preglednih tribun v Sloveniji.

Njegov obisk v Prekmurju (vsaj na fotografiji) budno spremlja radijski žigobrcarski strokovnjak TONČEK GIDER (vidite ga samo od očal navzgor).

FRBO

Baš je lijepo u
Prekomurju!

NOGOMET

CMOKAJMO SE VSI, DIREKTOR IN MI!

Denarčke
štejem ...

Gornjeradgonski poletni sejmski cirkus je vsakoletna priložnost za promocijo tistih, ki skrbijo za uspešno prireditel, ki je z leti postala zaščitni znak ne samo mesta GORNJA RADGONA, pač pa celotne regije (kako se ji že reče?). Najodgovornejši med njimi, direktor JANEZ ERJAVEC, je med številnimi obveznostmi, skrbmi in poslovnimi srečanji našel čas tudi za sproščujoč »cmok« ene od slovenskih vinskih lepotic. Ime ji je SELMA. Pentute direktorju iskreno želijo vsaj toliko užitka kot ob poljubčku tudi ob koncu sejma, ko bodo pregledovali finančno uspešnost letošnjega sejma.

Lipen

REKLAMNO SPOROČILO

(s političnim
pridihom)

WELCOME TO YUGOSLAVIA

JU-GO-SLAVIJA!

Mož na fotografiji je še fant in tega boste oboževalke gotovo vesele. Reče se mu MILAN HORVAT, domuje v RADENCIH in nosi predpasnik samo priložnostno. Kot denimo na vaških igrah na RAZKRIŽJU. Bil je (kot je razvidno iz tekoče vsebine, ki jo ima v rokah) eden najaktivnejših članov ekipe OLJARNA VUČKO z GORNJE BISTRICE, ki je zastopala Prekmurce na igrah z mednarodno udeležbo. Ob že omenjenih Prekmurcih so namreč sodelovali še Prleki in Medžimurci.

JOG

EROTIČNE POČITNICE...

Zajahajo dekleta brhka
košček sadja, v vodi slani,
ni ga lepš'ga na tem svetu
kot potovanje na banani!

Foto: Bobi

Oaj, kak me fajn
ščigéjče!

JANEZEK SE JE ZA UŠESA!

AFERE

Prijavin vas
ombucmeni Ivoji!

Šolsko leto je pred vrati. Starši bentijo, ker učbenikov ni, tisti, ki pa so, so (kot običajno) dražji od starševskih želja. Če k temu dodamo še prislovično otroško razposajenost, ki ji med počitnicami ni videti konca, je nejevolja regijskih očkov in mamic razumljiva. Pa vseeno ne tako zelo, da bi svoje potomce kaznovali, kot sta to naredila 24-letni V. K. in dve leti mlajša O. H. iz okolice Lendave. Svojega sinčka Mihca sta namreč potisnila v gumo, ki je včasih vozila očetov poltovornjak, potem pa sta mu zadala nehumano nalogo - vprico Pentutarske kamere se je moral šolarček na vso moč vleči za ušesa in se vrh vsega pri tem še smejati. In to samo zato, ker je rekel, da ne bo šel v šolo, ker je dolgočasna.

KAJ DELALI? NA NJIVI IGRALI!

Trobenta moje
mladosti

rodnapis: Pri prazniku žetve in mláče v Borejcih se tudi muzi kantje niso dali, saj v vsaki vasi zmore po dva tri muzikante in so skupaj zaigrali z državnim poslancom Gezo Užubanom z trobetno Avsenikovo na Golici od veselega kmeta, Vikija frajtonara Padla, in vasaar, flegar z Gradščca, muzikanti je žetev šlo hitreje, saj igrali na njivi žnec com. frku

NAMESTO KEGLJANJA PLAVANJE

ESTRADA NA POČITNICAH

Plavaj,
nej ka ležiš!

Gospod DARKO KEGL, pevec in turistični činitelj, v Murski Soboti živeči naturalizirani Prlek, se je odločil za aktivne počitnice. In začuda se (svojemu priimku v čast) ni podal na kegljaške steze, kjer bi s kroglo podiral vse, kar stoji, ampak ga je zamikalo morje adrijsko. Pentute so zvedele, da je dnevno preplaval od 7,5 do 43,8 metra, tako da se je zibajoči oddih na blazini še kako prilegel ...

jog

DRAGOVIH SEDEM DESETLETIJ

Malo jih je, ki so tako močno zaznamovali razvoj množičnomedijske dejavnosti v Regiji - gospod DRAGO BELOGLAVEC je med tistimi, ki so pomembno pomagali postaviti na noge zdajšnji Murski val, takrat Radio Murska Sobotla. Obenem ga lahko označimo za začetnika trženja v časih, ko je bilo to bogokletno, saj je smrdelo po gnilem kapitalizmu. Marketing mu je bil in je pisan na kožo. Ena njegovih domislic, ki jo javnost najbolj pozna in jo je izvedel s sotrudniki, je bila tudi organizacija še vedno izredno uspešnega Vestnikovega vlaka, ki je z leti postala prepoznavna regijska institucija.

Pentute želijo Dragu Beloglavcu »vse naj« ob nedavnem okroglem jubileju. Sedemdeset mu jih ne bi pripisal nihče, ki ga pozna. Vitalnost, uglaženost in življenjska energija so še vedno tako močni, da lahko mirno zapišemo tisto izrabljeno: leta niso pomembna (kakšno pivo pa občasno tudi dobro dene)!

JUBILEJI

70

HOZJAN, MENJ HAZA!*

O zaprtju rafinerije v Lendavi je bilo v zadnjem mesecu veliko izgovorjenega, zapisanega in poslikanega. Premalo! Absolutno premalo!

Problem je, da so se avtorji preveč ukvarjali s posledico, premalo z vzroki. Velika lastnika lendavske Nafta, Petrol in država, sta si pilatovsko oprala roke, v Lendavo pa poslala ministra Dragonjo, ki je oznanil, da Slovenija po pol stoletja ne potrebuje več lastne rafinerije nafte. Da je sedanja neustrezna, posodobitev bi stala preveč, izračuni pa kažejo tudi, da bi bili rezultati v novi negativni, česar ne bi bilo gospodarno podpirati. Drnovškov kurir Dragonja je tudi oznanil, da bo država storila vse za čim bolj neboleče posledice dejstva, da bo okoli 300 zaposlenih v rafineriji ostalo brez službe. Nekam v oblake je narisal tudi obljubo, da bodo v Lendavi izkopali skladišče za obvezne državne zaloge naftnih derivatov, še nad oblake nam je narisal tudi plinsko elektrarno in druge nove programe, kjer naj bi bili zaposleni prihodnji nekdanji delavci rafinerije.

Reakcija lendavskih gospodarstvenikov, pomurskih poslancev, lokalnih politikov, narodnostne skupnosti je bila silovita: šok, krivica, naklepno siromašenje te pokrajine...

Direktor Nafta Hozjan je na obtožbe sindikatov, da ni opravil svojega dela in na ta način omogočil katastrofalno odločitev, nemočno razširil roke: »Lastnika sta tista, ki določata, kaj mora delati direktor!« To je bila njegova edina izjava, ki smo jo lahko slišali. O tem, da bi kot prvi direktor Nafta, ki je sodeloval pri zaprtju rafinerije, odstopil, pa kajpada ne razmišlja. Zakaj bi, če je za lastnike tak, kot je, očitno najprimernejši, saj se ne upira, omogoča sprejemanje njim ustreznih odločitev in na ta način sploh ni konfliktna oseba. S kakim Jožetom Vargo, Jožetom Hajdinjakom, Friderikom Krambergerjem ali Milošem Ošljajem (vsi direktorji Nafta pred Hozjanom), je bilo veliko težje. Z njimi nista mogla opraviti ne hrvaška Ina, ki je bila lastnica Nafta v stari državi, ne država. Petrolu pa

KOMPENTAR

je Nafto potisnila v naročje ravno Hozjanova vodilna garnitura, čeprav je bilo vnaprej jasno, da se stvar lahko konča samo tako, kot se končuje.

In da bo absurd še večji, pošlje zvesti Hozjanov oproda, tako imenovani Naftin tiskovni predstavnik, dva tedna po odločitvi, da rafinerije ne bo več, sporočilo, da bodo vodilni Nafta konec meseca na nekih delavnicah predstavili svojo vizijo sanacije rafinerije in cele Nafta. V dveh tednih so torej naredili tisto, česar niso v štirih letih. Zdaj namigujejo, da so izračunali, da bi se dalo v prihodnje nafto predelovati s pozitivnim rezultatom in da rafinerije sploh ne bi bilo treba zapreti. Če ne zaradi dosedanjega razpleta dogodkov, bi Hozjan moral odstopiti po tem sporočilu. Ker je z njim priznal, da svojega dela, ko bi ga lahko, ni opravil, zdaj pa ima nenadoma argumente, da se da preživeti.

Ampak, ponavljam: pri nas nihče nikjer ne bo odstopil potem, ko sam oceni, da dela slabo in narobe. Pri nas moraš odgovorne odstavljati, sicer se jih ne boš nikoli rešil. Tisti, ki pričakujejo, da bo Jože Hozjan odstopil sam, so enako neodgovorni kot tisti, ki so s figo v žepu podpisovali papirje, da bodo prevzeli in rešili Nafto.

MARJAN DORA

*HOZJAN, POJDI DOMOV!

Ne podcenjujte žensk, so nas opozorili med iskanjem podatkov o najbogatejših prebivalcih Prekmurja in Prlekije

KDO JE NAJBOGATEJŠI POMUREC?

Tudi lani v tem času se je Pen podal na lov za domnevno najbogatejšimi Prekmurci in Prleki. Penovci so anketirali nekaj posameznikov, ki jih je ljudski glas uvrstil na listo menda najbolj petičnih prekmurskih in prleških bogatašev. Med njimi so bili Štefan Špilak, plastika, Viktor Ketler, plastika, in Ignac Rajh, gostilničarstvo, ki so se čudili in rahlo ujezili, kako so se sploh lahko znašli na seznamu bogatašev. Letos so ti spet na spisku slovenskih Rockefellerjev, objavil ga je tako kot lani mesečnik Slovenski delničar, poleg njih pa še Štefan Špilak, plastičar, Viljem Šiftar, trgovec z živino, Viljem Šiftar, podjetnik, Lovenjak@Horvat, gostilničarstvo, Rudi Horvat, vulkanizerstvo, Vlado Mandič, zlatarstvo, Jože Toplak, lastnik gozdov, Štefan Pavlinjek, kovinoplastika, Jože Pavlinjek, predelava kovin, in Stanko Polanič, gradbeništvo, inženiring, brezcarinske prodajalne.

BOGASTVO, KI NI ZA JAVNOST

Ko smo iskali podatke, kdo naj bi bili najbolj premožni ljudje na levem in desnem bregu Mure, so nas večkrat opozorili naj ne podcenjujemo žensk. Pri tem so najpogosteje omenjali Emilijo in Edito Benko, zakoniti dedinji prekmurskega tovarnarja Josipa Benka, ki so ga leta 1945 jugoslovanske oblasti justificirale, leta 1993 pa je bil na soboškem sodišču rehabilitiran. Takrat sta tudi začeli uveljavljati zahteve za vračanje Benkovega premoženja in se tako lani kot letos znašli na neuradnem seznamu tistih Slovencev, ki naj bi jih vrnjena dediščina "katapultirala" med elito najpremožnejših. Poleg Benkovih pa je v Prekmurju in Prlekiji še nekaj zelo bogatih žensk, čeprav jim izraz bogat ni najbolj všeč.

Pogovarjali smo se s podjetnico in direktorico MILICO MAKOTER s Cvena pri Ljutomeru, ki je zelo sposobna in odločna gospa. Pravi, da Makoterjevi niso »želeli postati in biti bogati, ampak so bile take potrebe na trgu, da smo morali podjetje razvijati v to smer, saj je bilo treba za proizvodnjo nakupovati drage stroje in postaviti ustrezne prostore, ker je naraščalo povpraševanje po naših izdelkih. Hoteli smo se uveljaviti na tujih trgih in zato je naše premoženje toliko vredno. Dala sem ga oceniti in vrednost je zelo visoka, vendar ni za javnost. Res pa je, da

KAKO VZETI MERO BOGATAŠU?

Do podatkov, ki bi odsevali dejansko premoženjsko stanje posameznika ali njegove družine in najbližjega sorodstva, se po legalni poti ni mogoče dokopati. Tudi če ugotovimo obdavčljive prihodke tekočega leta, je zelo težko odkriti, kako je z bogataševimi nepremičninami, saj zemljiška knjiga, ki še dolgo ne bo usklajena s stvarnimi razmerami na terenu, ni zanesljiv podatkovni vir. Upoštevati je treba, da je bilo ljudem vrnjeno določeno imetje v denarju ali naravi. Čedalje zanimivejši so lastniški vložki in delnice, ki jih imajo posamezniki vložene v podjetja. Pri ekonomski eliti je vprašanje, kolikšno in kakšno je njeno imetje v tujini. V Prekmurju in Prlekiji sta v tem pogledu najprivlačnejši Avstrija in Nemčija.

mi včasih mož in sinova navržejo, da bi bilo bolje, ko ne bi imeli nič oziroma bi imeli več svobode in bi se več družili.«

Kako Makoterjeva nagrajuje sinova, ki se prav tako že ukvarjata s podjetništvom? Njihovo družinsko podjetje je specializirano za izdelavo in potiskanje embalaže za higiensko ali papirno konfekcijo za domače in tuje partnerje. »Res je, da se pri nas obrne veliko denarja, ne sicer v gotovini, ampak drugače. Sinovoma večkrat svetujem, naj si predstavljata, da bi mesečno zaslužila tisoč mark, s katerimi je treba vzdrževati družino, zadovoljevati osebne potrebe in povrh vsega še nekaj prigospodariti ali po

Odlična
podjetnica
Milica Makoter

GOLF JE LE MALO DRAŽJI OD SMUČARIJE

Nekateri slovenski bogataši se ukvarjajo s fitnesom, drugi igrajo tenis, tretji doma okopavajo vrt, četrti imajo velike in bogato opremljene počitniške hišice z vinogradi in sadovnjaki, peti zelo veliko potujejo po svetu, v zadnjem času se jih vse več ogreva za golf. Kot nam je povedal direktor Zdravilišča Moravske Toplice Dušan Bencik, se je že veliko petičnih prekmurskih podjetnikov, gostilničarjev, menedžerjev in podobnih vključilo v golf klub, ki ga bodo formalno ustanovili konec septembra ali v začetku oktobra. Takrat bo tudi končana gradnja igrišča za golf s tremi luknjami in vadbiščem za vse udarce. »Igranje golfa si prav gotovo lahko privoščijo tisti, ki se ukvarjajo s smučanjem, saj je le malo dražje od smučarije,« ugotavlja Bencik.

Bogati Slovenci *

PREKMURJE

Štefan Špilak, plastika
 Viljem Šiftar, trgovec z živino
 Viljem Šiftar, podjetnik
 Viktor Ketler, plastika
 Ignac Rajh, gostilničarstvo
 Lovinjak-Horvat, gostilničarstvo
 Rudi Horvat, vuklanizerstvo
 Vlado Mandič, zlatarstvo
 Jože Toplak, lastnik gozdov
 Štefan Pavlinjek, kovinoplastika
 Jože Pavlinjek, predelava kovin
 Slavko Polanič, gradbeništvo
 inženiring, brezcarinske
 prodajalne

MARIBOR IN OKOLICA

cvetličarstvo
 Družina Pr
 mehanizac
 Družina Po
 Družina Po
 galanterija
 Družina Ka
 oprema
 Družina Pl
 mehanizac
 Družina Ma
 Družina Br
 vulkanizer
 Družina Št
 trgovina, t

LJUBLJANA

Zvone Zag

Vir: DELNIČAR

domače spraviti k hiši. Naj si preračunata, kolikšna bo dnevna poraba. Kolikor mi je znano, se tudi drugje v podobnih družinah žepnina giblje okrog te številke.«

S CERTIFIKATI
DO OPLAJANJA DENARJA

Ima rada nakit in podobne dragocenosti? Jih kupuje sama ali jih dobiva kot darilo od drugih? Se pri oblačenju rada nosi po zadnji modi? »V naši hiši tega ni veliko, saj nisem ljubiteljica zlatnine. To vedo tudi moji najbližji. Nosim jo zelo redko. Ne oblačim se v tujini, ampak doma. Obleke kupujem v Ljutomeru, imam pa tudi šiviljo, ki mi ukroji in sešije veliko oblek. Rada sem urejena in lepo oblečena. Ne nosim se sicer po zadnji modi, rada imam elegantno klasiko.«

Tako kot Makoterjeva, tudi nekateri njeni zelo petični kolegi po načelu, da denar dela denar, povečujejo svoj kapital. Vse bolj razširjeno je tudi njihovo prizadevanje, da bi si pred vstopom v Evropsko zvezo, zlasti če trgujejo s tujino, pridobili certifikate kakovosti po mednarodnih standardih. Makoterjevi je to že uspelo, prav tako bratoma Štefanu in Jožetu Pavlinjeku iz Murske Sobote. Nevoščljivo št ljudi nima meja, predvsem zato, ker domačini vidijo le ogromni poslovni zgradbi s spremljajočimi objekti, pred katerimi so parkirana elegantna osebna vozila ter zlasti helikopterja v hangarju, kar tudi na zunaj potrjuje njuno uspešno poslovno kariero. Sama pa sta že večkrat povedala, da je za vsem tem bogata družinska tradicija, veliko garanja in odpovedovanj, znanj in izkušenj vseh družinskih članov.

Bančni in finančni strokovnjaki so nam še namignili, da med bogataše spadajo morda tisti v zgornjih dveh dohodninskih razredih, kjer naj bi bili tretjina menedžerjev, tretjina podjetnikov in tretjina iz intelektualnih poklicev, ter da po svetu bogastvo ljudi precej izvira iz lastništva.

PENEP

80 let
Jakšičeve
mame

NADA JAKŠIČ RITLOP

Ni naključje, da rada slikam rdeče poljske make in poljsko cvetje. Na neki način me spremljajo že vse življenje. Ko sem bila še majhna, nisem razumela zaskrbljenega obraza naše mame, ko je rekla, da bo zaradi plevela na naši pšenični in žitni njivi slaba letina. Bohotila se je v rdečem maku, ljulki in modrižu. Zame je bila to najlepša njiva na svetu.

Na razstavo ob maminem 80. rojstnem dnevu sem prinesla po spominu naslikan del iste razcvetene njive. Zdaj si jo je najbrž tudi mama ogledovala z drugačnimi občutki, brez skrbi za pridelek. Z očetom sta se potrudila, da nas je vseh sester prišlo do lastnega kruha. Bila je stroga, posebej pri domačih nalogah ni prenesla površnosti. Kljub napornemu delu si je za kontrolo vsake večer našla čas. In še en drobec ostaja večno zapisan: Razna sporočila nam je vedno napisala na stopnice. Z opeko. Običajno je pririslala rožico. Za nas je bilo to sveto. In pri svojih osemdesetih mi je mama dala pogum, da sem rezultate približno triletnega ustvarjanja pokazala javnosti. Tudi za to ji hvala.

ŠOPEK NA STENI

Cecilija Jakšič, dekleško Godina, je 20. junija praznovala 80. rojstni dan. Bistričani so ponosni nanjo in na ves Godinov rod (pisatelja Ferda, duhovnika Jožefa in druge na žalost že preminule znane ljudi), še posebno pa je na svojo mamo ponosnih njenih šest otrok: Marija, Matija, Nada, Ferdo, Cecilija in Edvard. Skoraj štirideset let je z možem Matijo kmetovala na manjšem posestvu in treba je bilo trdo delati. Vseh šest otrok sta izšolala, vsi so uspeli, in to jo osrečuje. »Za mojih osemdeset let so me neizmerno presenetili. Ostala sem brez besed, zastal mi je dih. Nada, Cilka in Matija so mi podarili razstavo svojih likovnih del in vsi drugi moji najbližji so bili tam. Pa toliko drugih ljudi, med njimi župan črenšovske občine, likovni pedagog Jože Lopert, nekdanji ravnatelj Branko Mernik pa Jože Kolarič, ki je del otroštva preživel v naši družini ...«

MATIJA JAKŠIČ

Ponovno smo se srečali v šoli v Črenšovcih, kamor smo nekoč hodili po znanje vsi Jakšičevi otroci iz Dolnje Bistrice. Name in na neki način tudi na poznejšo slikarsko pot dveh mojih sester je imel odločilen vpliv naš takratni likovni pedagog Jože Lopert. Zame pravijo, da sem že v osnovnošolskih klopih znal naslikati figuro v gibanju. Zdaj že

tri desetletja živim v Kopru, in to vpliva na moje ustvarjanje. Svet mojega otroštva in mladosti se je sprijel s kdmnom, morsko vodo, sončnim zahodom. Delček tega sem namenil v šopek za mamin jubilej in posebej srečen sem, da se je to zgodilo v prostorih, kjer so mi prvi dali vedeti, da imam talent.

CILKA JAKŠIČ BERNJAK

Mama je vedno eksperimentirala in mislim, da mi je podarila veliko tega poguma, in na srečo se me je prijel. Povsod je bila zraven, pri kulturi, pri razvoju vasi, pa naj je šlo za elektrifikacijo, asfalt ali kuharski tečaj. V naši družini je bilo zmeraj živahno in veselo, čeprav nam z ničemer ni bilo prizaneseno, in vsi ti lepi spomini na otroštvo in mladost zdaj na neki način vrejo iz nas. Prav mamin visok življenjski jubilej me je motiviral, da sem narisala prvi portret v svoji slikarski karieri. Občutila sem, kako velika stvar je, da to, kar imaš v duši, skozi prste preliješ na platno. Sicer slikam od leta 1993, to poletje pa se predstavljam na petih razstavah s 96 deli. Slikam tako, da pozabim iti spat. Zdaj me še posebno navdušuje glina, ki jo oblikujem, žgem in na koncu moje stvaritve lahko še poslikam. Sem navdušena slikarka, s tem, ali sem kakovostna, pa se ne obremenjujem. Vedno je kdo, ki so mu moje slike všeč, in za te ustvarjam. Sem po mami.

Anton Törnár, župan občine Črenšovci, je stisnil roko Jakšičevi mami in čestitki ob visokem jubileju dodal: »Godinova rodbina je širše zaznamovala ta naš prostor od srednjega veka sem Tudi Cilika pušča vidno sled. Pred šestimi desetletji je sodelovala v številnih igrah, povsod je bila zraven, ko je šlo za prizadevanja za boljše življenje ljudi. Največ vsega pa je podarila svojim otrokom, tudi talent, česar ne zmore vsak, in bogve kaj vse še ti njeni otroci, zdaj zreli ljudje, skrivajo v sebi ... Obilo zdravja in še na dolga leta med nami!«

Popravek

V 40. številki Pena smo v prispevku ... da spočijem se na tvoji rami ... pri podpisu pod fotografijo iz družinskega kroga Angelce Prša narobe zapisali, da so na fotografiji hčerka, mlajši sin in osemmesečni vnuk v naročju Angelce. Dejansko so na fotografiji snaha, mlajši sin in osemmesečni vnuk v naročju Angelce Prša. Za napako se opravičujemo.

Spominska fotografija Jakšičeve družine, nastala po otvoritvi razstave v nekdanjih prostorih osnovne šole, ki je zdaj Kleklov dom, v njem pa je ena od nekdanjih učilnic prostor za razstave. Ves julij so bile tam na ogled dela treh otrok Jakšičeve mame. To je bil najlepši šopek za maminih 80 let. Marsikaj se da kupiti z denarjem, takšna darila pa lahko privrejo samo iz srca in v tem je njihova neprecenljiva vrednost, je razstavi na pot dejal eden od govornikov in dodal, da bi v letih kdaj rad dohitel Jakšičevo mamo. Iskrenim željam najbližjih dodaja svojo: se Pen ostanite čili, in če bo kdaj priložnost, pridemo na krapce.

Neveljavni denar ki mu raste vrednost

Denar je nujno zlo, je bila goreča Marxova maksima v proslulem socializmu, pa vendar se tega »nujnega zla« nismo niti malo branili. Kot se ga niso narodi in civilizacije pred nami, ki so že zdavnaj prisegli na »novo« plačilno sredstvo. V časih naturalnega gospodarstva, ki ga je pred kakšnimi petnajstimi leti hotel znova obuditi libijski polkovnik Moamer Gadafi, se je pač trgovalo, kot se je nekoč tudi pri nas na podeželju: nekaj pridelka za opravljeno delo, slamjača za celoletno tlako, konja za dve kravi ... A že zdavnaj so ugotovili, da je ta izmenjava mnogo bolj nepoštena kot plačevanje z denarjem, ki se je ščasoma razvil iz pacifiškega kamnitega in peresnega denarja ali iz sudanskega motičnega denarja ali koneckoncev iz nigerijske manile ali polžkov kavrijev, s katerimi so plačevali v Afriki in Aziji vse do 19. stoletja. Sama, danes najčešče uporabljena beseda denar, se je razvila iz lat. denarius, 'srebrnik', prvotno 'novec za deset enot', samo poimenovanje pa se je razširilo v naše kraje iz gr. denarion, 'novec za osem desetih drahme'. Tako smo v slovenski zgodovini preštevali goldinarje in dinarje, z osamosvojitvijo pa smo prevzeli kar tolar; samo ime je prevzeto iz »nem. taler (star. Thaler), kar je v 16. stol. skrajšano iz Joachimthaler 'srebrn kovanec', prvotno 'kovanec iz srebra iz doline svetega Joachima, ki danes leži na Češkem in se uradno imenuje Jáchymov, v katerem so v 16. stoletju začeli kopati srebro, iz katerega so kovali denar; nemška beseda taler je torej v končni konsekvenci izpeljana iz nem. Tal 'dolina' in iz istega vira je prek spnem. daler, dollar izposojeno angl. dollar 'dolar', kakor stoji v Slovenskem etimološkem slovarju Marka Snoja (Mladinska knjiga, 1997).

Paberkovanje z numizmatikom

Mit in magija

Človek je najprej poimenoval videno, potem si je izmislil bogove. In jih, čemur smo priča v celotni zgodovini, postavljaj na oltarje ali odpravljaj v ropotarnice. Seveda je moral tuzemeljske bogove, ki so bili predvsem v podobi vladarjev, ovekovečiti in jim dati ceno. Tako je poleg postavljanja mavzolejev in grobnic ulival potrebe svojih vladarjev tudi na najstarejše novce, ki so se prvič pojavili v 7. stol. pred našim štetjem v lidijskem kraljestvu (danes Turčija). Koščke elektruma, naravne zlitine zlata in bakra z vtisnjeno levjo glavo kot kraljevo insignijo, seveda točno določene teže, so Lidijci uporabljali kot plačilno sredstvo. Metoda kovanja se je razširila kajpak iz Male Azije na ves grški in rimski imperij, ki je segal tudi v naše kraje, in prav najdišča le-teh novcev mnogokrat razkrijejo marsikatero zgodovinsko uganko, trgovsko ali vojno pot, bitko ali koneckoncev osebno zgodbo lastnika novcev, ki so jih z izumom tiska počasi nadomestili bankovci.

Novci še danes burijo duhove: kdo od nas še ni sanjal o turških zakladih, ki da so zakopani, tudi pri nas, globoko pod zemljo, komu se še niso dvignili lasje ob pogledu na dvignjene zaboje iz potopljenih trgovskih ali gusarskih ladij, komu še ni zatrepalo srce, ko je našel pri podiranju stare hiše vzdano steklenico z denarjem. Denar, nekoč novci, je res mamon: vsakomur požene kri po žilah, zato ga eni razmetavajo, drugi pa z njim stiskajo. Spomnimo se samo kovčkov devalviranih nemških mark ali madžarskega vojnega denarja, ki so se hranili za slabe čase, spomnimo se zgodb o nogavičah, polnih denarja, ki so jih zmlinčile miši, pa bolj ali manj posrečenih ropov stoletja, naropanih vojnih ali konkvistadorskih zakladov, spomnimo se svetopisemske prilike o tridesetih srebrnikih, s katerimi je bil poplačan eden najbolj znanih člo-

veških zločinov: Judeževa izdaja Jezusa.

Še mračnejša je zgodba o pohlepu grškega kralja Midasa, ki je prosil bogove, naj mu podelijo moč, da bi vse, česar se dotakne, spremenil v zlato. A kaj kmalu se je njegovo veselje spremenilo v trpljenje, saj so se v zlato spremenile hrana, pijača in navsezadnje tudi njegova najljubša hčerka.

Magična moč torej ni v njegovi vrednosti, temveč v simboliki: tako sta si zaročenca v Britaniji in Ameriki izmenjala kovanca kot zaobljubo ljubezni, izdelovali pa so tudi kovance v spomin na umrle, celo na premeščenega zapornika, mnogi vojščaki in popotniki so nosili še v srednjem veku novce s podobo svetega Jurija, zaščitnika jezdecev, medtem ko so stari Grki položili v usta umrlega srebrnik 'obol', s katerim bi plačali vožnjo čez Stinks; v balkanskih deželah ali pri Romih je še zmeraj običaj, da umrlemu položijo na oči zlatnika, tako imenovani 'dukati', ki jih razkazujejo mediteranska dekleta, pa imajo poleg statusnega še mistični pomen. Kjer je zločin, tam je tudi denar, je prastara resnica, pa vendar denar sam po sebi ni vir vsega zla: božansko moč, kakršno mu danes pripisujejo, mu je spet nadel človek, ki je dandanes še bolj slepo zagledan v lažnivost števil in blesk kovine.

Numizmatika in Karel Lainščak

A poganskost denarja ni le v njegovi sedanjosti vrednosti, temveč tudi v njegovi nemi govorici, ki jo poznajo le numizmatiki, zbiralci starega denarja, ki se še predobro zavedajo izvornega pomena te besede, ki je izpeljana iz gr. nomisma 'denar, kovanci', kar izhodiščno pomeni 'veljaven denar', prvotno pa 'navada, šega'.

Zbiralci denarja, kar sem prebral tudi iz oči Karla Lainščka iz Adrijanec, upokojenega učitelja zgodovine in zemljepisa,

kar pri izbiri konjička brez dvoma ni zanemarljivo, smo veliki samotari. Ko je položil predme šest urejenih numizmatičnih albumov, za katere je odšel kar lepo vsotico, sem vedel, da ni le priložnostni zbiralec kovancev kot jaz, ki sem iz kovinske šatuljice razsiral po mizi za dobri dve prgišči svojih kovancev.

»Če jih zberes že več kot dvesto, že spadaš v naš ceh,« je dodal in začel s povečevalom brskati po mojem »zakladu«, ki se seveda ne more meriti z njegovim, urejenim po nemškem Münzkatalogu. »Ta strast se mi je obudila že po osnovni šoli, ko se je še dalo tudi po vasi najti starino, seveda tudi kovance, za katere se imam največ zahvaliti mojemu sosedu, sicer mesarju v Benkovi mesariji, ki je prepotoval ves svet, poleg tega pa je bil pravi poliglot: obvladal je kar sedem jezikov. Bil je vsepovsod: od Nemčije do Poljske. Nekoč sem bi pri njem, pa mi je pokazal raznorazni drobiž v platneni »žački« (vrečki), in ko je bil star že okoli osemdeset let, mi ga je dal. Doma sem že imel nekaj kovancev, a njegov dar je bil, če sme tako reči, »usoden« za mojo zbirateljstvo. Največ raznoraznega denarja pa mi je prinesla moja 'svetovljanska' sestra. Pa še nekaj: pred leti, ko so zaradi gradnje ceste podirali hišo v Gornjih Petrovcih, so našli v njej steklenico s kovanci iz leta 1870. Pravo malo razkošje!«

Potem sem znova listal po albumu: egipčanski, indijski, sovjetski, poljski, grški, madžarski vojni in povojni bankovci, endehajevske kune, krone iz češkega protektorata, vsi jugoslovanski dinarji z jubilejnimi vred, pa nemške krizne marke, potiskane samo na eni strani.

»Verjetno so imeli še pred bankovci kakšne, kot danes rečemo, »obveznice«, pisane z roko na pergament, kovanci pa so tako starejši od našega štetja,« je nadaljeval.

In kateri denar ima raje: kovance ali bankovce? Vseeno, mi odgovarja, tudi starost ni pomembna, vsi namreč nosijo pečat časa in dežele. In mi pokaže »dragocen« kovanec za en dinar z odrezanim robom, ki je bil prispel na pošto lepo zapakiran med drugimi kovanci.

»Topčiderska tiskarna in kovnica je zelo znana po svetu, tudi za druge države smo nekoč tiskali denar, a takšna šlamparija se ne bi smela zgoditi,« pogodrnja. »Sicer pa, če hočeš svojo zbirko urediti, potrebuješ veliko časa.« »Poglej,« odpre na slepo album, »vsak bankovec je bilo treba zlikati, kovanec pa očistiti in ne boš verjel, najboljše ga je, kljub vsemogočim čistilom, kar z zobno pasto!«

Potem znova zašariva po razsutem drobižu na mizi.

»Ne, ne,« me ošine, »nisem zbiralec denarja po katalogu, vesel sem, če mi kdo kaj podari ali če kaj zamenjam, kajti za

naročanje po katalogu potrebuješ pravo malo bogastvo.«

Marsikdo bo pomislil, da so numizmatični albumi mrtev kapital, a se bo krepko zmotil. Kot vsak vnet zbiralec se seveda težko loči od svojih kovancev, a vseeno je moral za nekaj rimskih kovancev, na katere je posebej ponosen, odšteti kar zajeten kupček »manj vrednih« kovancev.

»To je takole,« mi pojasni, »redkejši je, več je vreden.« »Poglej,« pokaže na srebrnik iz kraljevine Črne gore, »v bolnišnici sem bil z nekim Črnogorcem, pa mi ga je kar odstopil. Tistim, ki se ne ukvarja z numizmatiko, en kovanec ne pomeni ničesar. Tudi kovance, ki so jih našli pri trasiranju avtoceste na Primorskem, mi je neka ženska odstopila, bil pa sem jezen na neko Kranjčanko, ki je želela svoje dragocene kovance prodati za drobiž.«

»Veš,« je skoraj nejevoljen, »s starinami je vedno križ. Nikoli jim ne moreš določiti prave cene. V katalogu kovancev, v katerem so popisane vse denarne enote z datacijami vred, so sicer natančne cene, a mnogi ne vedo zanje. Mnogokrat se s stari denarjem dogaja kot s starinami: preveč malomaren odnos imamo do njih, zato pa smo izropani, drugi pa si na naš račun lepo manejo roke ...«

Seveda, mu molče pritrdim, misleč na marsikatero starino, lončevino, orodje ali celo stensko uro, ki je v sedemdesetih letih, ko je Prekmurje dobivalo slovenski obraz, izginito prek meje, zato pa počasi izgubljam svojo identiteto.

»O denarju je krožilo mnogo zgodb, najlepša pa je tista, seveda, ko je začel padati jugoslovanski dinar, da bi bilo treba kidričevce prevrtati in jih prodajati za gumb,« se posmehne. »Veš, vsak denar ima dva obraza, kot mi: prednjo stran ali avers ter hrbtno stran ali revers. Vse diktature pa tudi kraljevine, da bi pač pokazale svojo moč ali veljavo, so imele stalni obrazec za denar: na aversu je bil ponavadi portret državnika. Le Tita so smeli dati na petstodinarski bankovec šele po njegovi smrti in bolj ko se je na bankovcu povečevalo število ničel, bolj je padala njegova avtoriteta. Danes je tudi on, kot rajnka Jugoslavija, naš obremenjen zgodovinski spomin.«

Tudi slovenski tolariji so že v albumu ter nekaj primerkov monet novonastalih držav.

»To je bolj pisana in človeška zgodovina kot vse letnice, ki se jih morajo učenci učiti na pamet,« mi je dejal namesto pozdrava, ko sva izmenjala nekaj kovancev; moji, še največ španskih, bodo kaj kmalu končali v njegovem albumu, njegovi, predvsem malteški, pa se bodo tiščali v moji kovinski šatuljici, v katero zmeraj pokukam, ko bi rad odgrnil vsaj še eno človeško tančico.

Milan Vincetič

To je bolj pisana in človeška zgodovina kot vse letnice, ki se jih morajo učenci učiti na pamet. Primerki so vredni več kot moja fotografija, zato namesto nje Pen-u dovoljujem objavo dveh. Karel Lainšček osebno.

Feri
Lainšček

Prispeli smo točno opoldne. Nad le deloma obljudeno in mestoma zamočvirjeno dolino ob Malem Balatonu je gorelo veliko poletno sonce. Naše sence so bile simbolično kratke. Bili smo redki turisti, saj je med tihotnim grmičevjem in suho travo z nami postopala samo še družina iz Varšave. Že ob prihodu smo se zlahka seznanili in se ves čas pogovarjali v smešni mešanici slovanskih jezikov. Tudi to se je zdaj zdelo pomenljivo in zgovorno, saj smo se srečali na mestu, kjer je nekoč stal Blatenski kostel z vsemi svojimi utrd-bami in svetišči. Tu je do leta 860 vladal knez Pribina, nato pa njegov sin knez Kocelj, ki je mejno grofijo Spodnjo Panonijo leta 869 osamosvojil izpod Frankov in pomagal Cirilu in Metodu pri njunem znamenitem misijonu.

Bil je to torej prvi poskus samostojnega kulturnega in političnega življenja Slovencev, ki so takrat seveda živeli tudi na tem območju.

V globači smo naleteli na delavce, ki so pod vodstvom arheologa iz Budimpešte, kot so nam zaupali, razkrivali temelje zahodne stene in stolpa, kar kaže, da je v 9. stoletju tu stala velika bazilika. Malce naprej pa smo potem dolgo opazovali delavke, ki so z lopatami razkrivale grobišče in zlagale kosti in druge najdbe na velike kupe v travi. Pri tem so se nam zdele kot kmetice na polju in ves njihov posel že na pogled ni razkrival posebej strokovnega pristopa. Arheolog je sicer potožil, da je temu izkopavanju namenjeno zelo malo denarja in je skušal s tem nekako

Romanje v Blatograd

opravičiti površnost. Nam pa je vendarle ostajal pomislek, da tu pač želijo po svoje opraviti z izsekom iz zgodovine, ki ne opeva Madžarov. In sledovi buldožerjevih gosenic, ki je očitno tudi pomagal pri dogajanju v sodobnem Blatogradu, so se nam zdeli vse bolj zlovesči.

V kičasti in prazni gostilni na drugi strani Malega Balatona smo se z umetnostnim zgodovinarjem Janezom Balazicem razgovorili o usodi Slovencev v zgodovinskih dogajanjih na tem območju. Zlahka smo soglašali, da je ta pač taka, kot je zaradi najrazličnejših dejavnikov in okoliščin, nekako pa smo se obenem ves čas čudili dejstvu, da jo tako slabo poznamo ali jo celo zanemarjamo. In raztresene kosti naših prednikov so se nam zdele veliko bolj osamljene in klavrne, kot so bili v resnici junaki, ki so pred davnimi stoletji gradili in branili knežji kostel.

Skratka:

**romanje v Blatograd
je bilo rahlo
sentimentalno in
nadvse poučno, lepo
pa bi bilo, če bi bilo
tudi koristno.**

Svetovna javnost, predvsem predstavniki juristične prakse iz pravnih držav se trudijo, da bi do konca stoletja »pospravili« zakasnele, zamujene ali spregledane »zločine«, kršenja človeških pravic in kaznovali njihove »zločince«. Gre za uspešen lov na tiste posamezne vojne zločince iz druge svetovne vojne, ki so se po letu 1945 uspeli poskriti in preživeti kar dolgo obdobje od zločinov do kazni.

Primeri, da so sodili posameznikom zaradi kršitve vojnih zakonov, segajo kar nekaj stoletij v preteklost. Zgodovina hrani dokaze, da je prišel škotski narodni junak William Wallace že leta 1305 zaradi poboja civilistov med vojno pred sodišče v Angliji: obtožnica ga je bremenila, »kako ni prizanašal ne starcem, ne ženskam, ne otrokom, ne duhovnikom in redovnicam«. Med ameriško državljansko vojno leta 1863 je ameriška vlada izdala navodila za ravnanje z vojnimi ujetniki in dodala, kako se ujetnikom, ki so storili vojne zločine, javno sodi. Tako so ameriške oblasti obsodile konfederacijskega oficirja Henryja Wirza zaradi vojnih zločinov nad federalnimi ujetniki v zloglasnem taborišču Andersonville, kjer je bil poveljnik. Po burski vojni leta 1902 so angleške oblasti obsodile več oseb, ki so storile vojne zločine.

Po prvi svetovni vojni so poklicali na odgovornost nemškega cesarja Wilhelma II., ta pa se je zatekel na Nizozemsko, ki ga ni hotela izročiti.

V drugi svetovni vojni so se zavezniki dogovorili, da bodo po vojni sodili vojnim zločincem. Zato so podpisali Moskovo (1. 12. 1943) in Postdamsko deklaracijo (26. 7. 1945), ki sta predložili ustanovitve mednarodnih sodišč za sojenje vojnim zločincem.

Najbolj znano je bilo sojenje v Nürnbergu, v mestu, kjer je Hitler najčeste demonstriral svojo vojaško moč, kjer je objavil tudi deklaracijo o iztrebitvi Judov. Tako so po končani vojni v Nürnbergu sodili največjim političnim in vojaškim voditeljem, ki so bili obenem tudi največji nacistični zločinci. Obtožnica je bremenila štiriindvajset največjih nacističnih funkcionarjev (Adolf Hitler, Heinrich Himmler in Joseph Goebbels so storili samomor, medtem ko se za Martina Bormanna dolgo ni vedelo, ali je živ ali mrtev). Na koncu so obsodili dvaindvajset zločincev (Robert Ley je storil v zaporu samomor, eden od obtožencev pa fizično ni bil sposoben, da bi mu sodili, ker se mu je zmešalo). V Nürnbergu so imeli sodniki kar dvesto šestnajst zasledanj (sodišče je bilo sestavljeno iz vojaških sodnikov iz štirih držav): trije so bili pomiloščeni, sedem so jih obsodili na zaporne kazni, dvanaest na smrt z obešanjem.

Posebna sodišča za vojne zločince so delovala tudi na Poljskem. Kaznovani so bili tudi kolaboracionisti, na primer na Norveškem Vidkun Quisling, na Češko-slovaškem Josef Tiso, v Jugoslaviji Draža Mihailović, v Franciji maršal Philippe Pétain in Pierre Laval.

Ko je začel propadati tretji rajh, so si nemški oficirji omislili tajno organizacijo Odesa, ki je zločincem organizirala odhod iz Evrope v Južno Ameriko. Nekateri so se zatekli na Bližnji vzhod, drugi so se s pomočjo vatikanskih krogov znašli v Argentini. Nekdanji nacisti so spremenili identiteto in imena ter se umaknili v notranjost južnoameriških dežel. V času hladne vojne je izraelska država ustanovila svojo tajno službo, ki se je lotila lova na nacistice. Pridružil se jim je tudi Simon Wiesenthal, poljski Jud, ki je preživel koncentracijsko taborišče. Oblikoval je poseben center za iskanje izginulih na-

cistov in zbral več kot dvaindvajset tisoč dosjejev o vojnih zločincih druge svetovne vojne.

Prav on je imel poglavitno vlogo pri odkritju in sojenju Adolfu Eichmannu. Našli so ga v Argentini, kjer je živel pod tujim imenom Ricardo Klements Izraelci so ga aretirali 11. maja 1960 v bližini hiše, kjer je stanoval (ulica Garibaldi v Buenos Airesu). Zaprlji so ga v neko najeto vilo, identificirali, z izraelsko ladjo prepeljali v Izrael, mu javno sodili in obsodili na smrt (1961). O tem procesu, ki ga je spremljal ves svet, je napisal zanimivo knjigo slovenski publicist Herbert Grün. Naslov: Proces v Jeruzalemu (1961).

Kasneje so v Južni Ameriki, v tako imenovanem »četrtem rajhu«, odkrili še dva zločince in množična morilca.

Prvi je bil Klaus Barbie, poveljnik Gestapa v francoskem Lyonu. Odgovoren je bil za pošiljanje Judov v koncentracijska taborišča, za uboje nekaterih vodilnih ljudi iz francoskega odporniškega gibanja. Po vojni je pobegnil v Bolivijo, kjer je živel pod tujim imenom Klaus Altmann ter delal kot svetovalec tamkajšnjega ministrstva za notranje zadeve (!). Odkrila sta ga dva Juda, zakonski par, potem pa so Barbieja leta 1983 izročili Franciji. Štiri leta kasneje so mu sodili, vendar je med sojenjem v zaporu umrl.

Drugi je bil SS-poročnik Erich Priebke. Kot mlad oficir (31 let) je v Rimu sodeloval pri poboju 335 ljudi, med katerimi je bilo 75 Judov (to je bilo leta 1944). Po končani vojni je pobegnil v Argentino. Leta 1994 ga je odkrila ameriška filmska TV-ekipa ABC. Priebkeja so izročili Italiji, toda italijansko pravosodje ga je pomiloštilo in izpustilo. Nastal je škandal, javnost je ogorčeno protestirala, a so ga znova zaprli ter obsodili na petnajst let zapor, pri čemer so mu takoj znižali kazen na pet let zapor.

V zadnjem času se z vojnimi zločinci ukvarjajo predvsem na Hrvaškem. Tu so že leta 1988 sodili ustaškemu ministru pravosodja Andriji Artukoviću, ki je bil sicer obsojen na smrt, vendar obsodbe niso izvršili, ker je zapornik prej umrl.

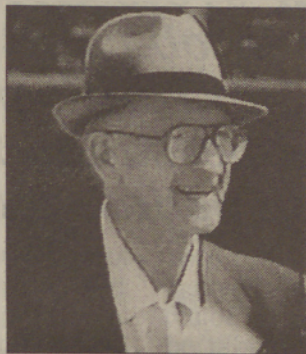
Trenutno sedi v zagrebških zaporih eden od poveljnikov zloglasnega taborišča Jasenovac Dinko Šakić. Več kot deset prič so že zaslišali, vendar se je izkazalo, da bi največ lahko izpovedale mrtve žrtve: nekdanji in preživeli zaporniki iz taborišča Šakića v glavnem niso videli, samo eden je izjavil, da je Šakić po taborišču vedno nosil »očičene škornje«.

Beograjska javnost s Šakićevo aretacijo v Argentini in s sojenjem v Zagrebu ni zadovoljna; zahteva, da pride pred sodišče tudi njegova žena Esperanza Šakić, kajti Nado Tanić - Luburić, poročeno Šakić, omenjajo v spisih »ustašev, odgovornih neposredno za stanje v nekdanjem taborišču v Stari Gradski«. Nekoč šarmantna ustašica se danes bori s parkinsonovo boleznijo in ne želi, da bi jo pripeljali v Zagreb (ali celo v Beograd), kjer naj bi sodili tudi njej ...

Probleme z vojnimi zločinci imajo tudi Čehi. Gre za Antona Mallotha, za »Lepega Tonija«, ki je bil stražar v terezinskem taborišču. Leta 1948 so ga v Pragi obsodili na smrt v odsotnosti, kajti Lepi Toni je takrat že živel v Innsbrucku. Ima dvojno državljanstvo (nemško in italijansko) in trenutno mirno živi v domu upokojencev v Münchnu. Čehi so že večkrat zahtevali njegovo izročitev. Nekdanji taboriščnik Albert Mayer je izjavil pred dnevi v praškem tedniku Danes, da »imajo Nemci od leta 1975 izjave prič, da je Malloth ubijal, vendar ga nihče ne želi obsoditi«.

Dinko Šakić je pristal na pogoje aretacije v Argentini. Zdaj je že nekaj časa v zagrebških zaporih.

se izteka ...

Taboriščni
stražar
Anton
Malloth ali
»Lepi Toni«
leta 1988.
Spodaj je
dom
upokojencev,
v katerem
Toni kar
lepo živi ...

Zdaj je prišlo na dan tudi to, da so v Zahodni Nemčiji že leta 1951 ustanovili združenje »Stille Hilfe« z namenom, denarno podpreti SS in nacistične veterane ter njihove družine. Gudrin Burwitz (69), hčerka Heinricha Himmlerja, je priznala, da je podpirala prijatelje svojega očeta. Nemški socialdemokrati so že večkrat zahtevali, da bi pogledali pod prste omenjeni organizaciji, vendar Bonn to dosledno zavrača. Eden od zadnjih, ki je dobival podporo Himmlerjeve hčerke, je prav Anton Moloth (87), nekdanji stražar v taborišču Terezín na Češkem.

Sicer pa je na tem svetu vse mogoče: Mussolinijeva vnukinja Alessandra Mussolini, filmska igralka, je zaigrala v izraelskem (!) filmu Vrnitev v svobodo, kjer igra dekle, ki so jo teroristi ugrabili kot talco ... Vloga je več kot simbolična, simboličen pa je tudi lov na nekdanje zločince pred iztekom tega stoletja.

Branko Šomen

Sojenje Adolfu Eichmannu v Jeruzalemu leta 1961.

Esperanza Šakić s soprogom Dinkom Šakićem na zagrebški ulici med drugo svetovno vojno.

NA PRELOMU TISOČLETJA

»Uspelo mi je!« je radostno naznanil in predme položil dva zajetna šopa rokopisov. Za Jánosa Göntérja pomeni uspeti, obelodaniti svojo avtobiografijo, zapisati navade in običaje rojstnega Dobrovnika. Postal je kronik podeželja, ki je s preprostimi besedami zapisal zgodovino vasi v zadnjih petinsedemdesetih letih.

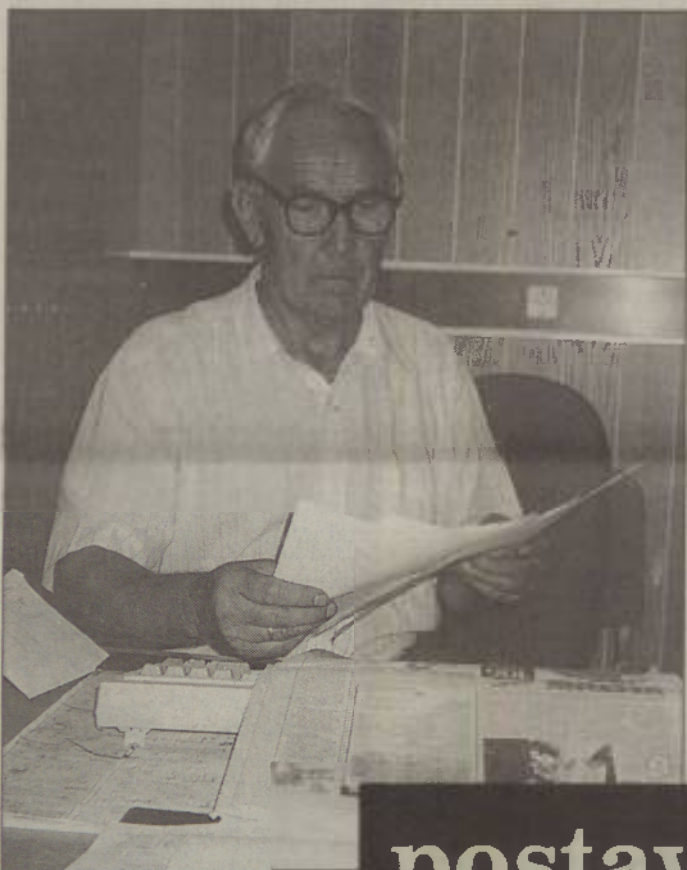
»Spomini na rana otroška leta so zaviti v meglo, le tu in tam se pojavi kak utrinek, dogodka od mojega desetega leta dalje so se ohranili v meni. Jaz bi pa rad vse posredoval svoji družini, zanamcem, kajti svet mojega otroštva, mladosti z neustavljivo naglico izginja v pozabo,« je z natančnostjo človeka, ki je

ki ga razmejuje z letom 1938, ko je sedemnajstleten moral za bratom v Francijo na sezonsko delo. Zelo podoživeto, v švejkovski maniri opisuje prigode vrlega prekmurskega sezonca v širnem svetu, ki so ga proti koncu svetovne morije odpeljali kopat jarke za Führerja. Čeprav je bil navidezno vdan v svojo usodo, pikre

je za mano 77 let. Bralci naj ne pričakujejo natančnih zgodovinskih zapisov, ker nisem zgodovinar. Razen pri omenjenih ljudeh nisem iskal drugih virov in še ti so obledeli, saj je za mano dolga pot v Francijo, po vrnitvi pa sem se naselil v Lendavi. Mozaik sestavljam iz drobnih, nič kaj pisanih kamnov...« je dejal ob zadnjem srečanju, ko je že vedel, da je založnik njegov prvenec z naslovom Dobrovnik, moja vas uvrstil v svoj program.

Bralca bi utegnili motiti, da v delu ni kakega vrstnega reda, vendar mu daje prav ta navidezni nered poseben čar, ker bralce spominja na pripovedovanje vaških starost ob lupanju koruze ali na nedeljske klepete ob plotu na klopcah. Vsaka hiša je omenjena v nekem kontekstu, vsi zanimivi ljudje od številnih roko-delcev pa do »raubšicerjev« in Dejakovega studenta. Malokdo ve, da je v Dobrovniku še po prvi svetovni vojni delovala »bolnišnica«, kjer so zdravili trahom, egiptovsko bolezen, ki je med naše ljudi prinašala slepoto. Vas je premogla še klavnico, »püca«, pastirja in še

János Göntér

János Jani Göntér dobro skriva svoja leta, le zapisi spomini o sedmih desetletjih pričajo, da je za njim dolga pot.

postavlja spomenike

svoje življenje prilagajal voznim redom vlakov, naznanil v uvodu svojega prvega rokopisa. Upokojeni železničar zapisuje spomine, ki segajo v njegovo otroštvo, šestletno sezonsko delo v Franciji, kjer je bil priča izkrcavanju zaveznikov v Normandiji.

»Niti ne bi mogli zatajiti, da ste Göntérjev.«

»Mislite, da zaradi hitre govornice?«

Pa tudi zaradi vsega drugega: drobne postave, trdoživosti, gibčnosti in večnega nemirnega iskanja. Bratu Imreju so rojnice v zibelko položile barve in čopiče, njemu, Janosu, najmlajšemu od fantov, pa pero. Sicer je dar pisanja odkril bolj pozno, vendar želi vse nadomestiti in ustvarja z veliko vnemo.

Listava po zajetnem rokopisu, ki nosi naslov Spomini mojega otroštva. Vendar na petnajstih gostoprijetnih straneh ne piše le o svojem otroštvu,

pripombe vendarle pričajo o tem, da je v njem vse vrelo. Tako je še danes. Za svoje rokopise dolgo ni našel založnika, potem pa je narodnostna skupnost sprejela v svoj program njegovo knjigo o šegah, navadah in sploh o življenju njegovega rojstnega Dobrovnika. Za vesoljno človeštvo nič kaj pretresljivega, toda veliko za Göntérja in za ljudi iz njegove okolice, ki krčevito poskušajo ohraniti del nekoč bogate in raznolike tradicije, ki jo je v bistvu narekovalo in izoblikovalo preprosto, sonaravno življenje.

»Približujemno se prelomu tisočletja in jaz bi rad ohranil bližnjo preteklost svoje rojstne vasi. To je nekakšen pozdrav domači grudi, mojim sovaščanom. Dogodke opisujem po lastnem doživetju ali pa po pripovedovanju dedov, staršev in starejših sovaščanov. Spominov mi ne manjka, saj

bi lahko naštevati vse, kar je premoglo že od 10. stoletja znano naselje, ki se je lahko pohvalilo z vladarskim dekretom, ki ga je povzdignil med trge, in imeli so svojo uradno potrjeno dobrovniško vinsko merico...

Otroštvo in mladost z leti postajata vedno lepša, starejši ljudje se zatekajo v spomine in svet Jánosa Göntérja pod obronki lendavskih gričev je vedno bolj podrejen izginjajoči tradiciji. Tuhta, zapisuje svoje videnje dogodkov in Janijeva pričanja osvetljujejo neko obdobje, katerega soustvarjalec je bil. Droben in žilav vztraja in ničesar noče zamuditi.

Opazujem ga, s kakšno nežnostjo gladi svoj rokopis, vsak papir v strogi vrsti, kot se to spodobi spominom upokojenega železničarja, ki je svoje ime zapisal med redke prekmurske madžarske ustvarjalce.

Ella Pivar

Velika nagrada Madžarske v formuli 1 je prinesla zmago dvema udeležencema: Michaelu Schumacherju, ki si je z zmago na novo odprl pot v že izgubljeno bitko za naslov letošnjega prvaka, in Radenski, ki je kot ekskluzivna mineralna voda tega tekmovanja iztržila največ.

Radenska je na 250 prodajnih mestih tri dni (toliko traja celotna predstava tekmovanja) neutrudno skrbela - pri 35 stopinjah - za žejo 200.000 obiskovalcev. Ti so popili 50.000 litrov mineralne vode Radenska - Kraljevi vrelec in vrelec Radin. Izračun popite tekočine na obiskovalca je enostaven - 5 litrov po "glavi" v času Hungaroringa.

Za kakovostno oskrbo žejnih obiskovalcev je skrbel dvaindvajsetčlanski team pod vodstvom Radenskega pospeševalca prodaje Slavka Ficka in zastopnika na Madžarskem Istvana Horvata.

Peto srečanje hroščev Strk tour

Nekateri so preprosto neuničljivi

»Srečanje hroščev v Soboti je najboljša tovrstna srečanje daleč naokrog. S hroščarji iz vse Evrope se zelo dobro razumemo in se veselimo srečanj. Vse je tako, kot bi se razšli včeraj, minilo pa je že eno leto,« je povedal hroščar Laci iz Budimpešte, ki je bil že na vseh petih srečanjih Strk toura doslej. Letos so se drugi teden v avgustu pri

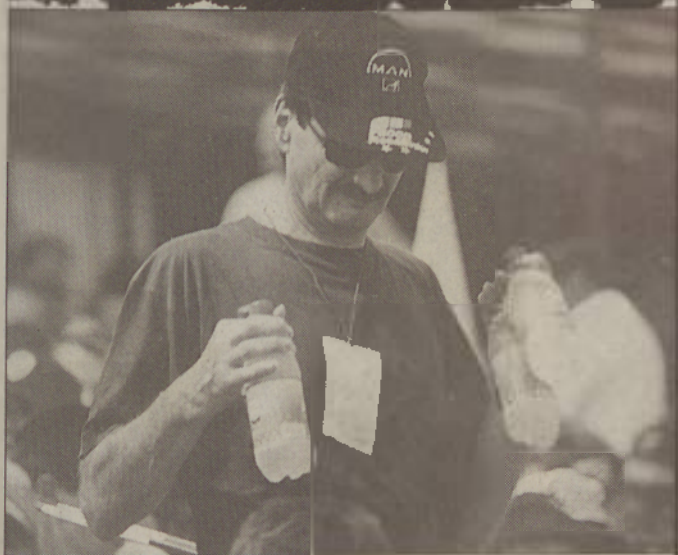
rakičanskem gradu spet zbrali hroščarji, lastniki VW-jev na zračno hlajenje. Srečanje je organiziral Keeber klub iz Murske Sobote, ki združuje člane iz severovzhodne Slovenije. Prihroščalo pa je 120 raznovrstnih hroščev iz sedemnajstih klubov Slovenije, Hrvaške, Avstrije, Madžarske in Nemčiji. Po Sloveniji se še danes vozi okoli

šest tisoč hroščev različnih oblik, katerih lastniki so združeni v štirih slovenskih klubih. Kakšnih šest let je od tega, kar so se začeli lastniki hroščev aktivneje srečevati in se organizirati v klubih. VW-hrošči pa niso več le prevozna sredstva, ampak avtomobilska kultura. Hrošč je namreč avtomobil, ki se lahko uporabi in predela na mnoge načine. Zato se skoraj vsako leto poleg ustaljenih oblik in inovacij pojavljajo vedno »novi modeli«. Tako iz serijskega nastajajo novi avtomobili, v katere so lastniki vložili veliko lastnega dela, predvsem pa so uporabili bujno domišljijo. Poleg predelanih pa vzbudijo pozornost tudi stari hrošči, ki so kljub desetletjem še danes videti kot novi.

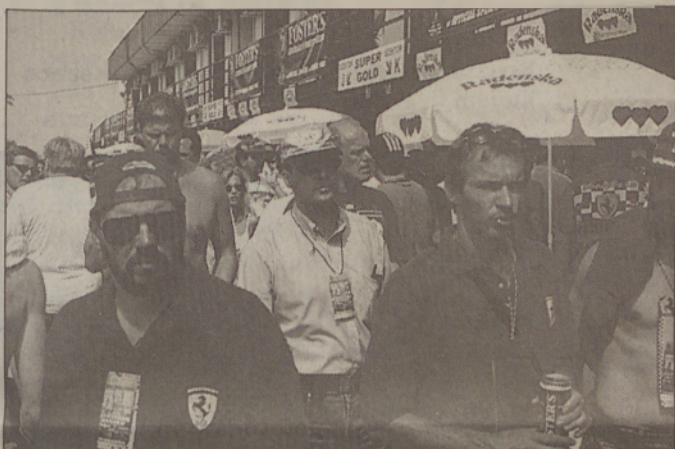
V zadnjem času so tudi pri nas zablesteli t. i. »tracki«, ki na prvi pogled nimajo veliko skupnega s hrošči. Kljub temu pa je to hrošč, saj so uporabljeni osnovni deli hrošča.

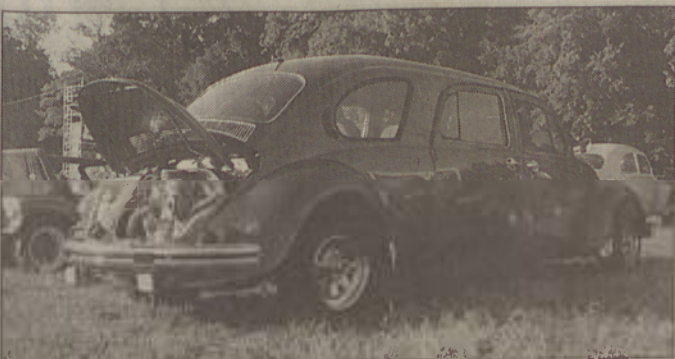
TRIUMF RADENSKI

Tekmovanje v formuli 1 sicer ni uraden šport, ki ga Radenska sponzorira, za udeležbo na Hungaroringu pa se je odločila zaradi izvozne strategije - zanjo postaja namreč čedalje pomembnejši madžarski, slovaški in češki trg. Samo letos bodo Madžari popili 1,8 milijona litrov Radenske, to je kar za tretjino več kot lani. Pa tudi sicer - biti uradna mineralna voda na tekmovanju, ki si ga ogleda večstotisočglava množica obiskovalcev, ki ga spremljajo milijoni pred TV-sprejemniki in kjer se obrne vse, kar v svetovnem biznisu kaj pomeni, je korak, ki odpira vrata

Koliko je Radenska prispevala za ekskluzivnost na Hungaroringu je poslovna skrivnost. Izvedeli pa smo, da ne tako veliko, kot se spodobi za takšna tekmovanja, in da so nekatera sponzorstva v slovenskem merilu dostikrat dražja.

Hrošča pa si lahko tudi podaljša in ustvari udobje limuzine. V avtu je tudi mizica in je registriran za šest ljudi. Hrošč je s Ptujja, podobnega pa ni niti v Nemčiji.

Srečanje v Murski Soboti resda ne sodi med največja, saj se drugod po Evropi zbere tudi po 2000 hroščev. Ampak Helmut Horn, urednik VW Scene iz Münhna, največje revije, ki se ukvarja samo s predelanimi hrošči, se vsako leto zelo rad vrača na to srečanje. »Tu si lahko človek hrošče vsaj v miru ogleda, velika srečanja pa znajo biti kaotična. Srečanje Štrk tour pa je posebno tudi zato, ker ni komercialno, ljudje pa so nad vse prijazni in prijeteljski.«

Verjame, da imajo hrošči prihodnost. »To je model, pri katerem lahko sam veliko ustvariš, poleg tega pa se še legalno voziš po cesti in normalno vključiš v promet, čeprav je avtomobil nekoliko počasnejši. Toda avtomobilska tehnika gre naprej in tudi udobnost je vedno pomembnejša. Hrošč pa bo vedno ostal avto, ki ga bomo vozili iz veselja in ki bo imel v garaži častno mesto.«

Prav zaradi neizmerne priljubljenosti hroščev so naredili nov hrošč, ki so ga

poimenovali Koncept 1, o katerem pa je veliko različnih mnenj. Glavna pomba strastnih hroščarjev pa je, da hrošč, ki nima zračnega hlajenja in motorja na zadnji pogon, ne more biti hrošč. Prav gotovo pa ima malo možnosti, da bi se po priljubljenosti približal svojemu predhodniku.

Hroščarska nostalgija

Vsak, ki je kdaj koli vozil hrošča, bo z veseljem povedal kakšno dobro na njegov račun in se z nostalgijo spominjal tega avta, čeprav danes vozi modernejšo avtomobile. Ta avto ima nekaj magičnega, ki potegne Vsak, ki ga je kdaj koli imel, se ob misli nanj samo hudomušno nasmehne in odhrošča v dni, ko ga je vozil. Vsak avto ima svoje zgodbe, ki jih poznata samo lastnik in hrošč, pa morda še kdo. Tudi zaradi takih zgodb ga marsikdo noče prodati. Jaz že poznam nekaj takih.

Besedilo in fotografije: A. NANA RITUPER RODEŽ

»Vzeli so nam mlin, žago, oljarno ...

Kaj vzeli, ukradli so nam ...«

V Slovenskih goricah so mi kmetje pripovedovali, kako so zrnje nekoč vozili mlet z velikimi kmečkimi vozovi, v katere so bili vpreženi konji ali voli, daleč čez Muro v Lukačev mlin v Bakovce. Prav romantična je bila ta pripoved vse do takrat, ko sem se ustavil pri posestniku Francu Lukaču v Bakovcih in povprašal o preteklosti njihovega med Štajerci tako hvaljenega mlina. Besede gospodarju dolgo niso šle z jezika. Potem pa je povedal nekaj grenke resnice o tem, da je bil poleg, ko so leta 1947 takratne oblasti njegovemu očetu vzele mlin, žago, oljarno, zemljo, vinograd na Vaneči... Čez noč so bili ob vse, kar so ustvarjali marljivi rodovi.

Največji mlin v Prekmurju

Franc Lukač živi danes na svojem posestvu v Bakovcih. Goji prek tristo glav mlade goveje živine za izvoz. Redi svinje, na njivah rastejo žita in drugi poljski pridelki. Ima najsodobnejšo kmetijsko mehanizacijo. Vse to je nastalo z

kih krajev. Celo z lenarškega konca. Hlapci so zgodaj zjutraj napregli konje ali vole, prisedel je gospodar in odpeljali so zvrhano naložene vozove z vrečami zrnja v dolino in naprej proti Veržeju, Dokležovju, brodu v Krogu ali petanj-skemu mostu. In potem so cvilila robata kolesa po prekmurskem maka-

V Lukačevem mlinu v Bakovcih se je mlelo dan in noč in potem so aprila leta 1947 prišli miličniki in predstavniki nove oblasti in vse podržavili

pelo pismo. Nekdo mu je prijazno pojasnil, da se bo žal moral posloviti od svoje posesti, ker so napočili drugačni časi. Svetovano mu je bilo, naj se oblastem ne zoperstavlja, ker se mu sicer lahko zgodi kaj hudega.

Našemu sogovorniku je bilo sedemnajst let, ko so se pripeljali k mlinu miličniki in predstavniki oblasti.

Dve uri je trajal prevzem mlina, žage, oljarne, njivskih površin, vinograda ... In zdaj 68-letni posestnik Franc

nasipe ... Čudne so te stvari ...«

In življenje teče dalje ...

Vračajoč se iz Lukačevega mlina v Slovenske gorice, so se kmetje nekoč ustavljali v vo-zarskih gostilnah. Dušo so si privezali s krepkimi požirki štajerskega vina. V gostilni so si kleni moški izmenjali novice od blizu in daleč. Prekleli so oblast, ki jim predpisuje vedno višje davke in jim jemlje sino-

vztrajnim in razumnim gospodarjenjem. In tako marljivi so bili tudi prejšnji rodovi.

Ponos Lukačevih je bil mlin, ki ga je poganjala voda deročega Murinega rokava. Do prve svetovne vojne je mletel Franc, ded Jože Lukač in potem je od njega mlin »erbal« oče sedanjega gospodarja, tudi Franc Lukač. Rojen je bil leta 1896, umrl pa je leta 1971. Mlin je leta 1927 povečal, posodobil. Zraven je dal postaviti tudi žago, oljarno, hleve za živino ... To je bil največji in najsodobnejši mlin v Prekmurju. Ze takrat ga je poganjala velika turbinna. Imel je štiri dvovaljne mline, štiri kamne, napravo za »rolanje« prosa in ajde, avtomatske stope ... Tukaj so mleli najkakovostnejšo moko.

Od daleč so vozili v mletje

Kot nam je povedal Franc Lukač, so vozili mlet v njihov mlin veliki kmetje tudi iz zelo oddaljenih slovenskogarš-

damu. S seboj so si je-mali jadačo in pijačo.

Med mletjem je živina počivala v mlinarjevem hlevu. V mlinu je bila tudi kuhinja, kjer so si lahko pripravljali hrano. Mlelo je šest Lukačevih mlinarjev. Trije ponoči, trije čez dan. Mletje za potrebe svoje živine so opravili kmetje sami. »Šrotali« so koruzo in podobno. Mlinarjev zaslužek za mletje kakovostne moke je bila merica oziroma od 100 kg jih je dobil deset.

Ob nedeljah in praznikih je Lukačev mlin miroval. Takrat so mleli le, če je bilo nujno. In ko je bilo sogovorniku Francu dvanajst let, je že pomagal v mlinu. Manjša dela je moral opravljati že s šestim letom. Oče je bil strog, podjeten.

In zgodil se je tisti usodni aprilski dan

Oče Franc Lukač je moral biti pri vrhu povojne slovenske oblasti dobro zapisan. V Bakovce je tistega aprila leta 1947 najprej pris-

Lukač nam je o tem dogodku z bridkostjo povedal:

»Vzeli so nam mlin, žago, oljarno, njive, vinograde ... Kaj vzeli, ukradli so nam ... Takrat je bilo videti tako, kot da je moj oče mlin nekoč ukradel ... Strašno je bilo ... in do danes so vse zapravili ...«

Vrnjena podrtija

In sogovornik je nadaljeval s kratkimi presledki: »Od leta 1947 do 1972 je tukaj mletel so-boški Intes ..., potem je mlin prodal za mali denar Agromerurju, ki je tukaj redil piščance ... Pred tremi leti so mi vrnili podrtijo ... Ob-ljubljena mi je odškod-nina, vendar ne verjamem, da bom kaj dobil ... V dveh urah so nam vse vzeli, vračanje pa traja dolga leta ... Mlinarska oprema je bila še dobra in so jo prodali prejšnji lastniki v Bel-tince in Bosno ... Vse to bomo podrli, preveč je dotrajano ... Tudi vod-nega kanala ni več, ker so na Muri zgradili nove

Franc Lukač je spet lastnik mlina in drugih poslopij ob Muri v Bakovcih, ki jih vidimo v ozadju, a kaj, ko je čas storil svoje. Foto: F. Š.

ve, ki jih požirajo vojne. Tako je teklo življenje. Polno je bilo skrbi, neizmerne obupa pa tudi veselja. In vedno je bilo med ljudmi tako in bo ostalo navekomaj. Menjavajo se le oblasti, oblike lastnine, delovne in življenjske navade.

In še dobro je, da so na svetu izjemno ustvarjalni ljudje, ki vlečejo voz življenja naprej. Lukačevi so se s pridnimi rokami in razumnostjo v preteklosti znašli tudi brez mlina, ostale pa so boleče brazgotine ...

FRANČEK ŠTEFANEČ

»Vzeli so
nam mlin,
žago, oljarno
... Kaj vzeli,
ukradli so
nam ...«

Glavno mesto države je Havana oziroma La Habana, kot jo imenujejo domačini. Del prestolnice je zaščitil UNESCO, saj je v mestu najboljše še ohranjeni kompleks stavb v španskem kolonialnem slogu, pred katerim pozira avtorica reportaže Slavica Horvat.

**NARAVA JI JE
DALA ZELENO
BARVO,**

POLITIKA RDEČO

KUBA

Apnenčaste mogote se dvigajo nad obsežnimi kraškimi polji, ki jih prekriva debela plast rdečkaste prsti jerine, ki je primerna za gojenje številnih tropskih rastlin.

Elegantne kraljeve palme so eden od državnih simbolov Kube; najdemo jih v državnem grbu.

Za delo na poljih uporabljajo iz Azije pripeljane bivole, ki lažje prenašajo tropsko vročino.

Plantaža tobaka – povprečna letna pridelava tobaka znaša trenutno 30 do 40 milijonov kilogramov. Najbolj cenjena vrsta tobaka se imenuje »vuelta« in je zelo aromatična. Posušene liste predelajo v tobak za kajenje, njuhanje in žvečenje.

Do začetka tega stoletja so havanske cigare v številnih majhnih obratih po vsej deželi izdelovali ročno. Plantažni delavec nam pokaže, kako hitro in enostavno se ročno zvija prava havanka.

Otroci na vasi morajo veliko delati na plantažah tobaka in sladkornega trsa, saj so tako koristni staršem oziroma številčni družini.

Zunaj večjih mest le redko srečamo avtomobile. Pa še ti imajo muzejsko vrednost.

Vrvez na havanskih ulicah. Do srede 19. stoletja je na Kubi prevladovalo temnopoltno prebivalstvo. Zaradi plantaž sladkorja pa se je priseljevalo vedno več belih kolonialistov. Danes je rasna sestava zelo pisana: 66 % je belcev, 21,5 % mesticev in mulatov, 12 % je prebivalcev črne rase in 0,5 % Kitajcev.

Kubanci imajo radi petje in ples, posebno ob živahni narodni glasbi otoka. Njihov band nam je pričaral mešanico afriških in španskih ritmov, plesalec pa je začel plesati v taktih rumbé, sambe, mambe in cha-cha-chá.

SVET, KI SE NI NIKOLI REŠIL STAREGA IN KI SE NI PRERINIL V NOVI SVET

Kuba je bila zame in za moje kolege geografe resničen šok, kajti morda si kot obiskovalci eksotičnih dežel želimo videti le lepe stvari. Marsikdo bo namreč dejal, da imamo že doma preveč težav in si jih na potovanju ne želimo ogledovati. Kuba pa je zabredla v globoke gospodarske in socialne težave. Pred očmi svetovne javnosti Havana resnično odмира. Tudi sami Kubanci so nemočni pred usodo. In vendar nikogar ne obsojajo, nikogar ne grajajo, nikogar ne žalijo. Naravnost neverjetno je, kako umirjeni in potrpežljivi so. Opazila sem, da so kljub revščini, s katero se vsakodnevno spopadajo, uspeli ohraniti dostojanstvo, spoštovanje do človeka, do soljudi. Pravi balzam za našo sodobno kronično bolezen, ki se imenuje: »Nimam časa!«

Kuba je stara kulturna dežela, najstarejša med deželami novega sveta. Tu so se mešale kulture, tu sta ustvarjali zgodovino Evropa in Afrika. Tu je doma svet, poln sonca in življenja.

Kuba, kjer govorijo španski jezik, leži v Karibskem morju ob številnih pomorskih poteh, ki vodijo v Mehiški zaliv. Največji otok v Antilih postreže s pestro paleto pokrajinskih raznolikosti, mest, naselbin, prelepih plaž. Skratka, na Kubi najdemo vse značilne lastnosti Karibov.

Kubansko otočje sestavljajo otoki Kuba, Isla de la Juventud in, kar je manj znano, še okrog 4195 otočkov in čeri. Otok ima površino 110922 km² ter 10800000 prebivalcev, od katerih jih slaba tretjina, okrog tri milijone, živi v prestolnici Havani. Republika Kuba je politično razdeljena na 14 provinc.

Kubanska pokrajina je polna nasprotij, na eni strani gore, ki dosežejo višino do 2000 metrov, na drugi obsežna nižavja in nizke planote, ob obalah pa so koralne in apnenčaste sipine ter močvirja. Otočje leži blizu severnega povratnika v tropskem pasu. Tropska vegetacija, ugodno podnebje in lega otoka privabljata vsako leto številne turiste, ki se navdušujejo nad arhitekturo, kulturo in naravo dežele. Domačini so začutili vonj tujih bankovcev. Poleg kubanskih pesosov kot njihove nacionalne valute je legalno plačilno sredstvo tudi ameriški dolar (čeprav državljanov ZDA ne marajo).

Na zahodu otoka leži provinca Pinar del Rio, za katero so značilni nenavadni kraški pojavi. V tem svetovno znanem tropskem krasu so poleg kraških jam in jamskih spletov tudi značilne kopaste vzpetine, imenovane mogote. Proces na karbonatnih kamninah in v njih potekajo v deželah blizu ekvatorja popolnoma drugače kot na območju klasičnega krasa.

Na debelih plasteh rdečkaste kraške prsti jerine smo srečevali številne tropske kulture, zlasti sladkorni trs, tobak, raznovrstne palme in tropsko sadje (papajo, ananas, banane, kokos ...).

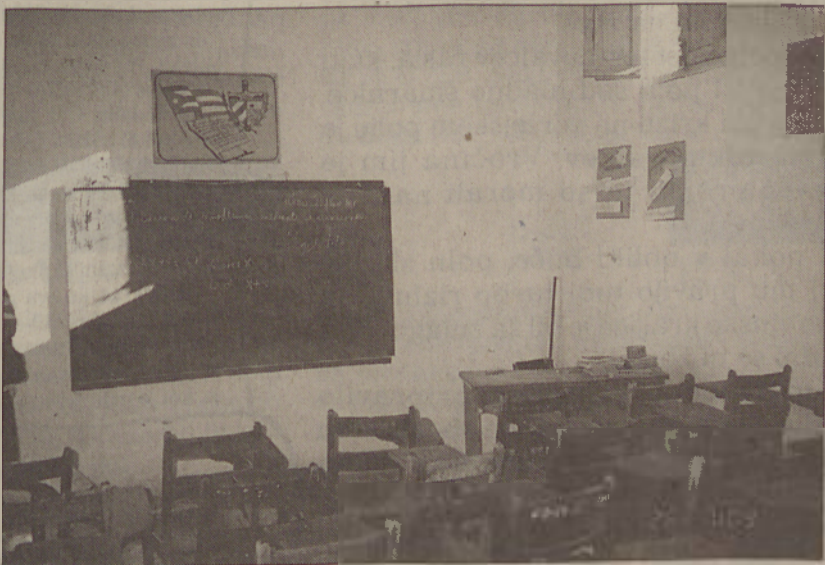
Kuba je za Brazilijo in Indijo tretja največja pridelovalka trsnega sladkorja, v svetovnem trgovinskem deležu pa ima celo vodilno mesto. Ko trs posekajo, ga zmeljejo in iz tako dobljene mase pridobivajo sladkor, kot stranski proizvod pa melaso, iz katere izdelujejo sloviti karibski rum.

Sladkorna industrija, ki jo je Castro podržaval, je hrbtenica kubanskega gospodarstva in najpomembnejši vir za pridobivanje dragocenih deviz. Toda na račun monokulture sladkornega trsa so zaostale vse druge veje gospodarstva, zmanjšala pa se je tudi pridelava drugih, za vsakdanje življenje nujnih kmetijskih pridelkov.

Kuba že po tradiciji prideluje tako kot nekoč sloviti kubanski tobak, ki ga sortirajo po velikosti in kakovosti listov ter barvi v osemnajst kakovostnih razredov. Dragoceno blago nato zavijejo v rogoznice iz palmovih listov, ga dobro ovijejo z juto in razpošljejo po vsem svetu.

Nekoč so dajali podobo kubanskemu nižavju vlažni gozdovi. Zaradi posegov v naravo pa danes prevladujejo z nizko travo poraščene ledine, tako imenovane 'sabañas'. Večno zeleni bujni tropski pragozdovi so se morali marsikje umakniti nasadom sladkornega trsa. Na pustih kraških goličavah pa so se razbohotile kakteje. Le na privetnih straneh pogorij so se ohranili ostanki večno zelenega tropskega pragozda, ob obalah pa mangrove (tropske lesnate rastline z dolgimi zračnimi koreninami).

Kuba je prva socialistična država v Ameriki. Krištof Kolumb jo je odkril in zavzel v imenu španske krone. Ko so se Španci zapletli v vojno z ZDA, so se morali odreči tej koloniji. Na Kubo so prišle ameriške čete. Američani so začeli na otoku množično vlagati kapital in kupovati zemljo. Socialne razlike so postajale čedalje večje, kar je pozneje pripeljalo do revolucije. Osovraženi diktator Batista je moral pobegniti, ko je Fidel Castro Ruz s svojimi somišljeniki, med katerimi je najbolj

Kubanci imenujejo svoj otok La isla grande in zgodbo o njem začnejo takole: »Ob drugem potovanju v Novi svet je bil Veliki Admiral prepričan, da je dosegel celino. O tem je bil prepričan do svoje smrti. Po težavnem pristanku v razburkanem morju na južnih obalah Kube je kmalu po začetku prodiranja v celino namreč spoznal, da je to brezmejno območje nemogoče raziskati in je ukazal odhod. Otok je bil namreč tako velik, da je velikega raziskovalca zavedlo.«

znani Che Guevara, začel gverilsko vojno. S Castrovo vladavino se Kuba naveže na SZ, ZDA pa jo osamijo in izpeljejo gospodarski bojkot.

Danes je na Kubi vsa izvršilna oblast združena v eni osebi – v osebi Fidela Castra Ruza, ki je hkrati poglavar države, šef vlade, generalni sekretar enotne partije in vrhovni poveljnik oboroženih sil.

Kljub temu živi povprečni Kubanec bolje, kot je živel v času diktature Fulgencia Batiste.

Pa vendar »kubanskega modela« ne kritizirajo le gospodarski in politični teoretiki, temveč tudi Kubanci sami. Še vedno se morajo odpovedovati osebnim svobodi, kar povzroča množičen beg prebivalcev Kube v ZDA, predvsem na Florido. Oskrba z vsakdanjimi dobrinami je nezadostna. Pomanjkanje stanovanj je zelo veliko. Veliko družin se stiska v razpadajočih, popravila potrebnih najemnih kočah in stanovanjih, ki skoraj ne zaslužijo tega imena.

Plače so zelo skromne, zato morata delati mož in žena ter otroci, če so dovolj veliki. Samo za stanarino plačajo od 6 do 10 odstotkov skupnega dohodka – okrog 3 USD, za elektriko 1 USD, liter bencina stane 1 USD ipd. Za ponazoritev naj navedem, da dobi univerzitetni učitelj mesečno plačo 15 USD. Vprašujemo se, kako sploh lahko živijo.

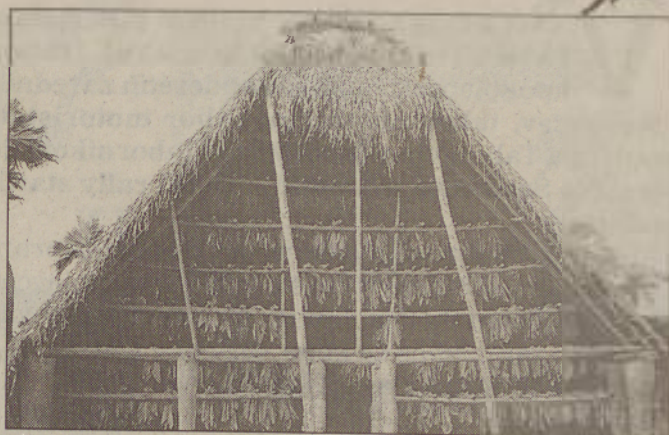
Ne glede na slabe gospodarske razmere, in čeprav je vsakdanje življenje skrajno težko, so Kubanci veseli in družabni ljudje.

Havana je prestolnica Kube, ki se je zaradi ugodne lege v zalivu Cardenas na severu otoka razvila v eno najpomembnejših španskih pristanišč novega sveta. Tu so bogateli konkvistadorji, tu so si španski »sladkorni baroni« gradili mogočna bivališča, tu so bogati Američani zapravljali svoj denar v igrah na srečo, za kupljivo ljubezen, za korupcijo. Imenovali so jo tropski Pariz, bila je zakladnica arhitekture in leglo najhujših »pregreh«. Danes pa je v Havani komajda mogoče kupiti karkoli, kar ni povezano z neposrednimi življenjskimi potrebami. Police v prostorni praznini veleblagovnic s častljivimi, a razpadajočimi pročelji se šibijo pod NIČEMER, ki ga prodajajo le na nakaznice. V dolgi vrsti čakaš tako pred trgovino kot pred restavracijo in na vsaki avtobusni postaji. Od nekdanjega blišča in kulturne metropole ni ostalo skoraj nič. Nekoč tako živo in sijajno staro mesto, kjer je Hemingway po krčmah v alkoholu utapljal svojo otožnost in nadarjenost, je dandanes brez življenja, brez utripajočega trgovskega vrveža, prepuščeno razpadanju in propadanju. Le velike limuzine in chevroleti so še iz tistega časa in vsako parkirišče v mestu je avtomobilski muzej.

Upajmo, da bo nov program UNESCO rešil vsaj del te arhitektonske zakladnice.

Kubanci imajo radi svojo državo in njeno tradicijo. Vlada pri njih spodbuja nacionalizem in patriotizem. Po vsej Kubi so plakati in neonski napisi, ki prikazujejo revolucionarni moto »Domovina ali smrt, mi se ne bomo podjarmili, mi bomo zmagali«.

Skromne učilnice so odsev razmer za vzgojo in izobraževanje kubanskih otrok. Pa vendar jim je uspelo nepismenost zmanjšati le na 4 odstotke. Devetletna osnovna šola je obvezna in celodnevna. Da bi se odpravilo razlikovanje med umskim in fizičnim delom, morajo študentje in učenci delati nekaj ur dnevno tudi na polju. Vlada nadzoruje šole, izobraževanje in svobodo.

Ko tobak potrgajo, ga obesijo na palice in na njivi en teden sušijo. Potem ga prenesejo v koče sušilnice, kjer ga v nadstropjih sušijo mesec dni. Koče so grajene iz šibja in palmovih listov, da so z vseh strani prevetrene. Ko je tobak posušen, da je še svež in elastičen, gre v nadaljnjo obdelavo.

Matere z otroki izkoristijo priložnost za poziranje turistom in za zaslužek še kako potrebnih pesosov. Žal jih je ob našem fotografiranju zaletila policija in so se v trenutku razbežali. Prosjačenje je prepovedano.

V bližini trga Plaza de la Catedral je ulica, v kateri je stara Hemingwayeva krčma Bodeguita del Medio, kjer vam za en pesos natočijo kozarec njegove najljubše pijače – mojita z belim rumom, sok limone in poprova meta. Tu je Hemingway v alkoholu utapljal svojo otožnost in nadarjenost.

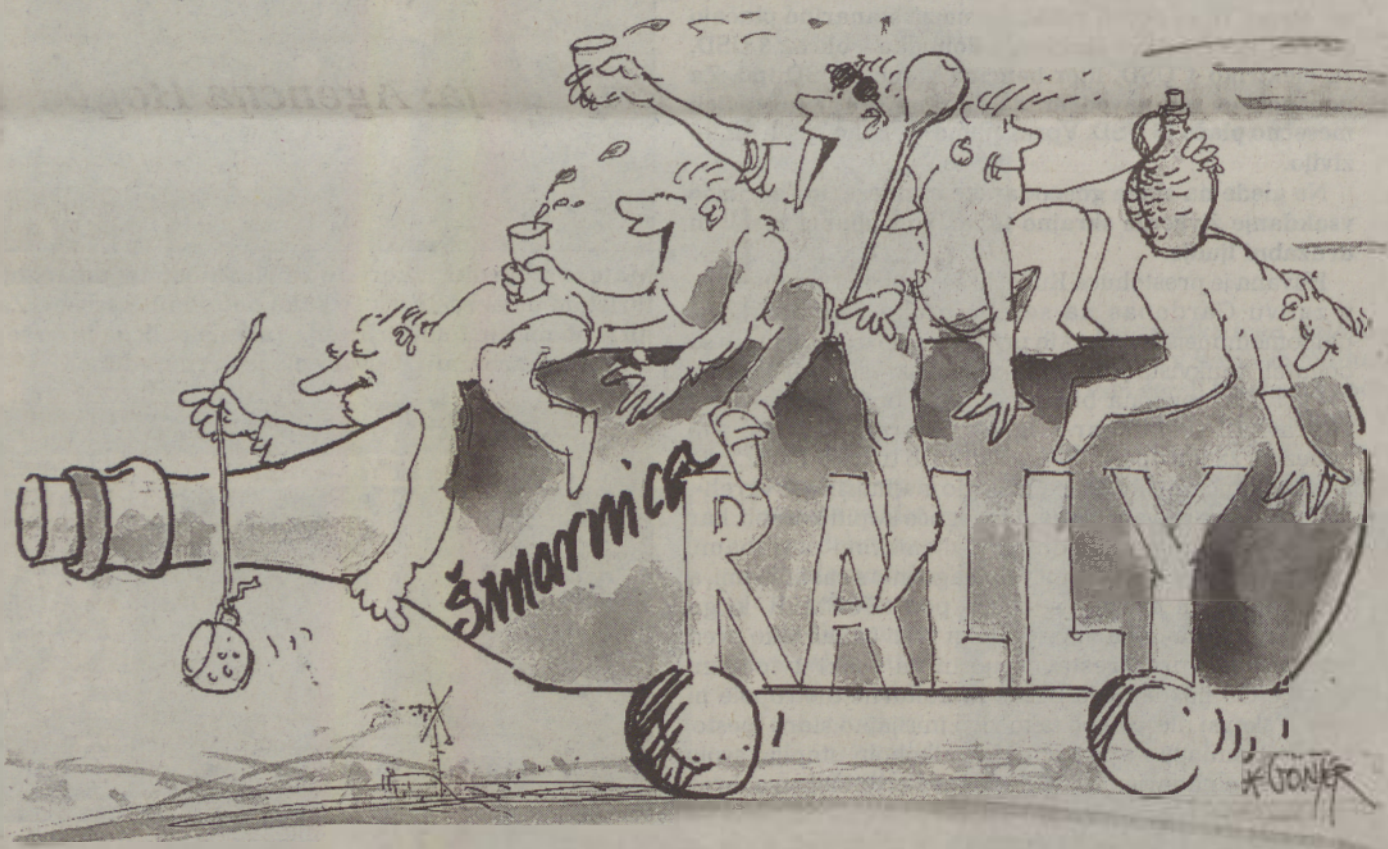
V čast nekega tabora, ki jih je bilo zadnje čase v teh krajih kar nekaj (tabor upokojencev, tabor sto tridesetih zavednih Slovencev, tabor obrtnikov, tabor motoristov, zadruga Tabor, vino Tabor, tabor tabornikov), je društvo Šmarnica priredilo Prleški rally starih šoferjev.

Štart je bil z dvorišča ormoške bolnice. Moram omeniti, da sem tam videl sumljivo dosti delavcev ljutomerskega PGP-ja, vendar jih nisem spraševal, čemu so tam, da ne bi koga spravil v zadrego.

Proga je potekala po vinski cesti prek Jeruzalema, skozi Lotmerk do verženskega mosta in na njej je bilo trinajst kontrolnih točk.

Društvo Šmarnica je eno najstarejših društev v Prlekiji in tudi v Sloveniji. V svojem bogatem dolgoletnem delu so prirejali vsemogoče od navadnih veselic, verskih svečanosti, brezbožnih razvratnih veseljačenj do krvavih pobojev. Zdaj so se lotili pač še relija. Najbrž pa ni potrebno posebej razlagati, da se društvo v prvi vrsti ukvarja s pitjem šmarnice.

Zadnja leta je uboga šmarnica doživela veliko udarcev in ponižanj. Ponekod so jo po krivici skoraj povsem izkrčili. Druge trte polivajo s škropivi in strupi, jih cepijo, previjajo, režejo in upogibajo ter si dajejo z njimi toliko dela, da se skoraj ne spleča več pridelovati vina. Šmarnica pa je krotka, lepa in dišeča rastlina, ki ne potrebuje nobene nege in daje prav okusno vino, ki je povrh še veliko močnejše od navadnega vina. Društvo Šmarnica je sklenilo, da temu naredi konec. Prenovili so klubsko dejavnost, napisali program ponovne uveljavitve in povečanja ugleda šmarnice ter pritegnili nove in pomembne člane.

Tekma se je začela zgodaj zjutraj, okrog devete ure. Stroga glavna sodnika sta na kontrolne točke že pred pol ure razposlala izurjene sodnike. Zbralo se je več kot enaintrideset tekmovalcev iz vse dežele, največ pa je bilo Prekmurcev in Prlekov. To je bilo pričakovati, ker so oboji veliki medsebojni prijatelji, ki so že od zdavnaj sodelovali na vseh društvenih prireditvah, tudi takih, kot je vlečenje vrvi ali obmetavanje s kamni čez Muro.

Štartne številke so določili po prvem merjenju alkohola v krvi. Kdor si je napovedal natančnejše »promile«, je imel boljši izhodiščni položaj. Vozniki so se z dvorišča bolnice (na njem je bilo še vedno sumljivo veliko PGP-jevcev) podajali v trminutnih presledkih. Do prve kontrolne točke na Hardeku so spotoma morali obiskati vsaj en lokal v mestu in imeti ob kontroli v krvi natanko 0,7 g alkohola. Kdor ga ni imel, je moral nazaj dotankat ali se strezniti.

Namen te tekme je bil, doseči popolno poznavanje svojih telesnih in duševnih sposobnosti, kar v življenju zmeraj prav pride. Po več kontrolnih točkah (Krčevine, Vinski Vrh, Jeruzalem, Železne Dveri) je glavnini pobegnila skupina bolj izkušenih dirkalnih ljubiteljev dobre kapljice.

Pravila so bila neizprosna. Če si imel na kontrolni točki v krvi premalo vina, si moral nazaj do prejšnje gostilne. V vozilu ni bilo dovoljeno imeti niti najmanjše količine alkohola, še celo v prvi pomoči ne.

Glavna na tej zanimivi tekmi sta bila ljutomerska sodnika za prekrške Tone in Vlasta. Svoje delo sta brezhibno opravila, saj sta nenehno preverjala delo sodniških posadk na terenu in z alkotesti ugotavljala njihovo telesno in umsko pripravljenost. Sodniki so morali v krvi imeti natanko gram alkohola na kilogram telesne teže, da so bili sposobni tekmovalne rezultate zares strokovno ocenjevati.

Hitrosti na dirki od ene kontrolne točke do druge so se počasi manjšale, kajti s prevoženimi kilometri je naraščala potrebna količina popitega vina, kar je bilo seveda predvideno tudi v pravilih tekme.

Ljutomer je dirkače sprejel povsem pripravljen. Ceste, po katerih so tekmovalci peljali, so bile obložene z balami slame, tudi reklamne obcestne svetilke so bile ovite s slamo, tako da se kljub pogostim trkom nikomur ni zgodilo nič hudega. Ljutomerčani so že nekoliko utrujene tekmovalce bučno pozdravljali in mahali z vinskimi listi. Po kratkem okrepčilu na glavnem trgu (kruh zobl in pocani murki) se je tekma nadaljevala.

Medtem smo zvedeli, da PGP v Ormožu ni na zdravljenju, temveč tam gradijo prizidek bolnice.

Nato je pisana kolona vozil nadaljevala pot v najhujši vročini, kar je bila še ena od preizkušenj vzdržljivosti. V Križevcih so se pri nekaterih že poznali znaki krize. Kar nekaj tekmovalcev se je tam izgubilo. Najslabše jo je

odnesel tisti, ki je vaščane Bučecovec prepričeval, da so Verženci, vendar se je na srečo končalo le z nekaj bunkami in praskami.

Tekmovalci so imeli prosto izbiro, s čim bodo tekmovali. Videli ste lahko vse od oslovske vprege, traktorjev, avtomobilov in motornih koles do stare razmajane mlatilnice. Prepovedana je bila edino uporaba letalnih naprav.

Proti cilju je borbenost tekmovalcev rasla, kajti prva nagrada je bil poln sod hladne šmarnice. Zadnja kontrola pri križu na veržeskem polju je izločila večino tekmovalcev. Vročina jim je pobrala preveč promil in so morali nazaj v Križevce.

Zmagoviti pokal v obliki buče, poln sladke šmarnice, ki mu pravijo tudi turbo rizling, in poljub lokalne vinske kraljice je bil za zmagovalca preveč. Dva dni se ni zbudil.

Društvo Šmarnica je pri mlinu pripravilo pokušnjo različnih izborov šmarnice ob izbranih ljutomerskih sirih in veržeskem kruhu vse do jutra.

Obnova stare slave šmarnice je uspela in samo upamo lahko, da bo šmarnica postala del turistične ponudbe naših krajev.

Iz Prlekije Srečko Lorbek

primarij dr.

LOJZE
ŠTEVANEC

spec. internist

Dekompezirani bolnik

Rečeno mi je bilo, da v sobi trindvajset leži dekompenziran bolnik. Zdravnik, ki ga je sprejel, mu je povedal, da v takšnem stanju ne more ostati v zdravilišču. Začel je jokati, zdravilišča pa ni hotel zapustiti. Hospitalizirali so ga in je tako prišel na moj oddelek.

Sestro sva ga šla pogledat. Ležal je na postelji v ceneni pižami z dvignjenim zgledjem. Gledal je v strop in težko dihal.

»Ste že imeli kosilo?« ga je vprašala sestra.
»Ne! Še nisem kosil,« je komaj stisnil iz sebe.
Potipal sem mu utrip. Bil je nereden, pospešen, koža vlažna, lepljiva. Odgrnil sem odejo in mu pogledal noge: koža atrofična, napeta, kar svetila se je. Na pritisk so ostajale globoke jame. Sam si je zavihal hlačnice, ne da bi mu to naročil. Oteklina je segala nad kolena, jetra povečana za dlan, nad pljuči zastoj do polovice lopatic.
Gledal me je z velikimi, s solzami zalitimi očmi. Glava se mu je svetila. Na njej ni bilo niti enega lasu.
»Kakšna zdravila pa jemljete?«
»Neka zdravila sem imel. Sedaj jih že nisem več jemal, ker jih nisem imel.«
»Kronična dekompenzacija, tik pred pljučnim edemom,« sem rekel sestri.
»Ni brezupen primer. Bo pa nekaj časa trajalo, da se uredi, kar ga bo veliko stalo. Samoplačnik je.«
Obrnil sem se k bolniku.
»Vi bi želeli kopeli?«
»Ja! Zaradi tega sém najbolj prišel sem.« Govoril je počasi in me zaupljivo gledal.
»V takem stanju je to nemogoče!«
Zdrzil se je in sekal z očmi.
»Morali boste ležati, počivati, dobivati injekcije, tablete. Iti boste morali v bolnico.«

Skremžil je obraz. Po licu so mu druga za drugo polzele solze. Lovil je zrak, hotel nekaj povedati, vendar ni mogel.
»Pomirite se! Pri nas ste dobrodošli. Mi vas ne odganjamo. Hočemo vam dobro. Pri nas boste morali vse plačati. V bolnici pa vas bodo zdravili zastonj. Saj ste socialno zavarovani?«

Začuden me je gledal, kot da me ne razume.
»Imate knjižico socialnega zavarovanja?«
»Imam jo! Sem penzionist. Knjižico sem vzel s seboj. Tu neke jo imam.«
Z muko se je dvignil, jo potegnil izpod zglavnika in mi jo s tresočo roko ponujal.
»Ta knjižica pri nas ne velja. Pri nas morate vse plačati,« sem rekel z grenkobo v srcu.
»Če drugače ne gre, bom pač plačal.«
»Za koliko dni ste že plačali?«
»Za pet dni sem že plačal, imam pa še toliko denarja, da plačam za pet dni, če drugače ne gre,« je rekel mirno.
»V bolnici vam tega ne bo treba. Tam vas pozdravijo, da vas več ne bo dušilo, in potem pridite k nam.«
Stisnil je oči. Glava mu je padla na zglavnik. Očesne jame so se napolnile s solzami, ki so se prelile čez rob in po nagubanem obrazu druga za drugo padale na zglavnik.
»Tam me ne bodo tako dobro zdravili kot pri vas,« je hlipal.
»Jaz sem že bil v bolnici. Tudi injekcije sem dobival. Nekaj časa je držalo, nato pa sem zopet zbolel. Meni zdravljenje v bolnici ne pomaga.«
Zagotavljal sem mu, da ga bodo v bolnici prav tako dobro zdravili kot pri nas, samo da bo tam zastonj. Ni me hotel razumeti. Jokal je. Solz si ni brisal. Skozi vlažno zaveso se je proseče oziral vame.

»Moj brat je imel astmo,« je s tresočimi ustnicami počasi povzel. »Vseposod se je zdravil, več let. Lani je bil pri vas. Samo mesec dni je bil pri vas, pa je sedaj zdrav človek. Povem vam, zdrav človek.« Počakal je, se izdihal in nadaljeval: »Če drugače ne gre, bom še plačal. Za pet dni imam še denarja.«

Nisem ga hotel vprašati, kaj je plačal za pet dni. Na nočni omarici je imel blok za hrano, samo za en dan. V kotu sobe, pod oknom, je bil k zidu prislonjen oguljen kovček. Čez naslonjalo stola pa vržena ponošena, zmečkana obleka. Prestrašen je gledal enkrat sestro, drugič mene.
»Danes tako ali tako nima smisla, da gre. Jutri je sobota, nato nedelja. Čez nedeljsko dežurstvo ga prevzameva,« sem rekel sestri. Odobravajoče mi je pokimala. Obrnil sem se k bolniku in glasno rekel:

»Do ponedeljka lahko ostanete in ste v najinih rokah...«
Skozi solze se je zadovoljno nasmehnil. Še isto noč sva iz njega iztočila šest litrov tekočine. Srce se mu je pomirilo, oteklina izginila, olajšano je zadihal.
Vsakokrat, ko sva ga prišla pogledat, naju je z obema rokama lovil za roke in jih poljubljajl.
Niti vizite niti zdravil mu nisva računala. V torek se je že kopal v mineralni vodi, kar si je tako močno želel, in se je, kot je trdil, počutil prerojenega.

L. Števanec

Dugo, vruče leto, pravijo ka najbolje vruče, od kda se tou sploj merijo ide prouti konci... Nej samo leto, kak takše. letos je se nasplošno vruče... Tak san se eto večer, da san zavolo ice

nej mogo spati, čul z ove sobe. kak je ati mamici pravo: "Vaj kak maš vručo..." Kak je tuj ne bi mela naša mama, če je pa cejlj dan v ogracheki na sunci bila...

Senje v Radgoni je zajgnje dejanje pred ten kak mo pa šli v šoulo. Z atijon sva bila en den na senji... jaj, ka se san vido... ati je najbolje dugo okoli avtojojf odo. meni je pa nikak nej ščelo biti jasno kak je tou kmetijsko živilski sejem, če je pa od sega ka tan majo največ avtojojf tan bilou. Te sva pa šla še v štalou... pa san atija nej pa nej mogo vō od ovi bikof pa krač dobiti, li je okoli odo, pa štel imena napisana gor na tablicaj, pa san ga pito: "Ja ati ka pa iščeš?" Ka iščen, me pitaš? Iščen je!" Koga, ati?, san pito. Vej pa naše poslance pa poslanke. Jaaa?, mi je čoba skoro do tel spadnola, zakoj pa te tu v štalī? Zakoj? Zatou, ka da je po televiziji gledaš, kak se idejo me najbolje na štalou spominjajo, pa kak se radi kažejo san mislo ka je šteri tudi tu prvezani. No je pa tou nej moja briga, moja briga je zaj kak mo pa v štalou... Najprle je velki krejg doma vo vđaro. da so čuli, ka knige za štalou, za razred v keroga mo šou skoro 40 gezero tolarof koštajo. Ati je pravo... pa ka magisterij delaš, Vanek, ali ka. Vej pa ges malo več zaslužin na mesec, kak te tvoje knige koštajo je še pravo ati... Ja, ka pa ge moren, če so pa pa nouve knige vo dali.

Ati je pravo, ka da je on v štalou odo... so ene knige po 20 lejč valale... Zaj v našoj lepoj novoj Sloveniji pa sakše leto na novo pišejo učbenike. Najbole radi. skoro sakše leto na novo napišejo knige za zgodovino. Pa je naš ati pravo... Se lejko razmin, to pa ka se zgodovina menjavle pa nikak. Ja naš ati ne vej... ka si zgodovino riktajo... tak kak se njin vidi - tisti ka so pač toga ipa na vladi. Da smo so-

cializem meli, je pravo ati je so za se bili zaslužni partizani pa partija... Mogoče zaj v kakšoj novoj knigi za zgodovino vo pride ka je drugje svetovne bojne sploj ne bilou... pri nas v Sloveniji. Ali pa napišejo, ka škoda ka smo te gvinali bojno..., ka če bi te štiridesetpetoga Nemci gvinali, bi mi zaj že bili v Evropskoj uniji, nej ka se komaj zaj pšemo notri, pa njin ližemo, znate ka.

Za matematiko se falabogi knige ne menjavlejo sakše leto, samo je pa tou nej v redi je pravo naš ati... Te bi mogli še bole menjavati kak ove za zgodovino... Pa notri zapisati kakšo matematiko ovi nūcajo ka inflacijo v Sloveniji računajo... Ka čiglij je stalno kaj drakše... benzin pa letka, pa cigaretlini, pa sefele drugjo, ovin ka to vō računajo sigdar vō pride kak zaj nazagnje avgusta... ka prej v Sloveniji inflacije nega... ka je 0 %.

Pa nešemi atiji tūo nikak nej jasno.

Za žemljepis pa ati razmi ka se knjige tūj menjavlejo... Se puno je novi držav... pa mej med njimi. Dokeč si z našimi bivšimi bratami Hrvatami ne zgūčimo od toga ge de meja šla, bi lejko sakši kedn kakšo fotokopijo pošilali po šolaj, ka zaj te moment vala med Slovenijof pa Hrvaškoj, je pravo naš ati.

No lejko bi še dugo modrūvali kak pa ka, samo ne man časa, ka va šla z atijon po krmo.

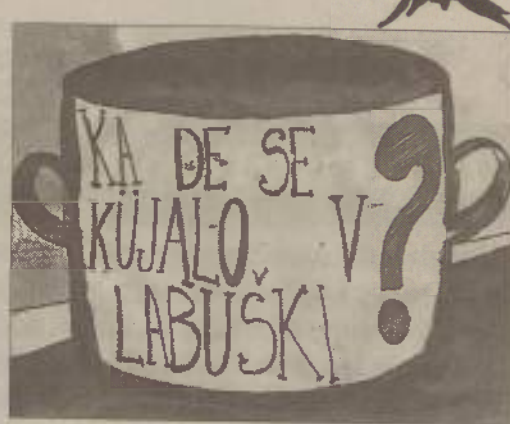
VANEK

Kaj počnemo študentje med počitnicami

Letni dopust

Avgust je mesec, ko se študentski »letni dopust« prevesi v drugo polovico. Eni so si počitniški oddih že privoščili, eni si ga pa še bodo. Tisti, katerim je na »faksu« obljubljen boj za »obstanek«, zdaj že kopičijo novo znanje.

V prejšnji številki sem na dolgo in široko debatiral o svojem »videnju«, kako študentje čez počitnice več ali manj niso v Ljubljani oziroma v Rožni. Potem sem šel sredi julija tja in ugotovil, da sem se popolnoma zmotil. No, in tako sva se

zadnjič avtorja spet podala na ustvarjanje novega članka, ustvarjala pa sva ga seveda v prvem »kafiču«, ki nama je prišel na pot.

Prva stvar, ki sva jo ugotovila, je, da je v Soboti mladina obojena na živ dolgčas. On se je ta hip odpravljaj na morje. Debata je letela na vse strani, še vedno pa nama je bilo jasno, da mesec avgust študentom ne ponuja kakovostnega življenja, kajti izbira je jasna - učenje ali dolgčas.

Ker sem zdaj že malo obseden s svojimi »videnji« itd., moram razložiti še naslednje. Pred kratkim sem se odpravil s prijatelji v slovenske gore. Mimogrede, v tisti konec sem se podal prvič. Kar sem še opazil, je to, da v gore hodijo ljudje vseh generacij, le lepa dekleta ne. Prišel sem do revolucionarnega sklepa, da so gore preveč umazan in kozmetično neprijeten kraj za lepa dekleta. Ko smo se pod vplivom teh vtisov in po dolgotrajnem medsebojnem pogovoru na to temo »zagnali« z Vršiča naravnost v Rožno v Ljubljano na žur, sem bil po julijskem obisku prepričan, da bo Rožna obljubena kot prej. Ko smo po enournem čakanju na kranjski hitri cesti končno prišli mimo cestninske postaje, smo »prileteli« v Rožno in spet sem bil presenečen. Vse je bilo prazno. Dva avtomobila na parkirišču, pet ljudi v menzi. Za nogomet jih je bilo vseeno zadosti, vendar tokrat ne študentov, temveč delavcev z južnejših govornih območij. Nas to ni motilo in smo se poleg obveznosti, ki jih je bilo treba opraviti, veselo pripravljali, da si v prazni Rožni na zeleni trati polepšamo večer.

Ko sva tako »štekofje« razpravljala o vseh takih in podobnih temah, sva se strinjala, da ima tako življenje premalo naboja in da je skrajni čas, da pride september in z njim izpiti. Spet se bomo srečali s sošolci, življenje v Rožni bo spet steklo po utečenih tirih. Kdo pa še lahko živi brez izpitov?

(d)

Od 27. avgusta do 24. septembra

HOROSKO PEN

Pripravlja: Agencija Hogod

OVEN

(21. III. - 20. IV.)

Iz mirnega udobja vas bo pot odpeljala v neznano. Konec poti bo odvisen od vas. Morda boste tam in takrat našli svojo priložnost. Dnevi pred vami na ljubezen ne bodo vplivali, mogoče na denar in posel. Neko ohlapno poznanstvo spremenite v vsaj rahlo prijateljstvo, če ne v več. Približuje se čas, da izpeljete svoj projekt. Ste pripravljeni? Če boste kaj začutili v zvezi z zdravjem, takoj reagirajte!

BIK

(21. IV. - 21. V.)

Pred vami je pot, na katero morate biti dobro pripravljeni. Finančno v tem trenutku ne more biti bolje. Na čudeže ne računajte. Ponudbe ne odklonite, lahko pa tudi sami ponudite. Pri delu pričakujte nepredvidljivosti, ki jih bo drugi lažje uredil kot vi. Vsekakor ne bodite trdoglavi.

DVOJČKA

(22. V. - 21. VI.)

Kmalu se vam obeta finančna injekcija. Dobro jo izkoristite! Ko imate opravka z ljubljeno osebo, ne omenjajte problemov, ki se je ne tičejo. Neverjetno, kako boste z nekom našli stične točke in še nekaj več. V stikih s sodelavci in družinskimi člani po možnosti ne pokažite svoje razdražljivosti. Kmalu se bo prikazala možnost za novo avanturo. Bodite previdni z ognjem in toploto.

RAK

(22. VI. - 22. VII.)

Finančno bo mesec pred vami izredno težak, zato o nakupih ne razmišljajte. V nekih razmerah bodo prišle do izraza vaše izkušnje, zato se boste izmazali. Včasih se brez vzroka preveč jezite, kar ima posledice v odnosih z okoljem. Kmalu lahko pričakujete, da vas bo nekdo poskušal prevarati ali speljati na slabo pot.

LEV

(23. VII. - 22. VIII.)

Ste v obdobju, ko se bodo odgovori na vprašanja pojavljali sami, in včasih ne bodo imeli zveze z realnostjo ali logiko. V odnosih s svojimi kolegi morate razčistiti nekatere stvari. Če ste živčni, poskusite najti drugo, zanesljivejšo pot do svojih ciljev. Nekomu boste preveč zaupali in nato ugotovili, da to ni bilo preveč modro. Rahlo se prepustite sanjarjenju.

DEVICA

(23. VIII. - 22. IX.)

Vsekakor bi bilo dobro, da si v teh razmerah ne postavljate prevelikih ciljev, ker jih v naslednjem obdobju tudi pri najboljši volji ne boste mogli uresničiti. O na prvi pogled zanimivi ponudbi ne razmišljajte preveč, ker vas lahko pripelje v nerodno zmešnjavo in zmeša štrene nekje drugje. Zadeve se bodo umirjale do sredine tedna, potem se bo začelo znova.

TEHTNICA

(23. IX. - 22. X.)

Prijatelju ponudite ali od njega sprejmite pomoč. Če ste se odločili, potem zdaj vztrajajte in se ne ustavljajte na sredi poti. Partnerjevo razmišljanje vam bo šlo na živce, potem pa vseeno ugotovite, da ni tako noro, kot je sprva kazalo. Mogoče boste srečali osebo, zaradi katere vam bo srce začelo hitreje utripati, če ne že celo razbijati. Če boste zdaj ljubosumni, boste do partnerja krivični.

ŠKORPIJON

(23. X. - 21. XI.)

S pogledovanje vas ne bo osrečilo, ker vam stara zveza veliko pomeni. Ko boste šli v veselo družbo, imejte na sebi nekaj v rumeni barvi. Enako velja za poslovne zmenke. V prostoru, kje se največ zadržujete, pa mora biti nekaj modrega. Merkur in Venera, ki sta v vašem znaku, bosta vplivala na sklepanje novih poznanstev.

STRELEC

(22. XI. - 21. XII.)

V prejšnjem obdobju ste naredili veliko, vendar zdaj nad tem nimate pregleda, zato naredite majhno inventuro. Preveč del naenkrat, ne da najboljših rezultatov. Če ste dali ponudbo, vprašajte, kaj je z njo, če še niste, jo dajte zdaj! Včasih je kakšno stvar dobro pozabiti! Bodite razumevajoči - tudi do sebe. Pazite na srce, kolena in oči.

KOZOROG

(22. XII. - 20. I.)

Zaradi nekega stavka boste vznemirjeni. Dogodki pred vami bodo prinesli veliko novega, zanimivega, veselega, pa tudi misliti vam bodo dali. Sporočilo bo pomembno bolj, kot si boste upali priznati. Ko boste začutili nelagodje, ne reagirajte. Počasi se umaknite in postali boste močnejši. Pogled s strani bo pomemben, vendar se ne smete takoj ozreti.

VODNAR

(21. I. - 19. II.)

Če boste dovolj vztrajni, vam je uspeh zagotovljen. Ste v čudnem obdobju, ko imajo planeti na vas zelo nasprotujoče si vplive. Nepričakovano vas bo presenetila sreča in prav tako nepričakovano vas bo tudi zapustila. Pričakujte pohvalo in nagrado. V nekem odnosu se sami odločite, ali boste upornik ali žrtev. Če niste ravno strokovnjak, se izognite elektriki, kjer se le da.

RIBI

(20. II. - 20. III.)

Zdaj je čas za ljubezen v vsej njeni razsežnosti. Lahko ste srečni in zasanjani. Družabno življenje bo dokaj pestro. Trud, ki ste ga pred kratkim vložili v neko zadevo, se bo obrestoval. Sladkim besedam ne zaupajte preveč. Za dokončno odločitev je potreben še kakšen teden. Agresiven Mars vas bo napeljeval k provokacijam, vendar se ne dajte. Za vas je zdaj pomembna umirjenost.

Van Damme neuravnovešen?

Po treh letih nenehnih sporov in pomiritev se je Darcy La Pier, soproga Jean-Claudea Van Dammeja odločila, da bo šla do konca. Nekdanja lepota kraljica bo tako že tretjič (in kot pravi tudi zadnjič) vložila tožbo za ločitev. V tožbi je zapisala, da jo je Van Damme telesno in duševno maltretiral, in tudi to, da je njen soprog neuravnovešen. Če bo prišlo do ločitve, se bo nekdanjemu taksistu v Bruslju kupček milijončkov, ki jih je zaslužil v številnih akcijskih filmih, nekoliko zmanjšal.

Van Damme, ko se soprogi še ni zdel neuravnovešen.

Žalostna Bo

Po nenadni smrti soproga Johna Dereka (71 let) je ostala 30 let mlajša Bo sama na njenem ranču v Kaliforniji. Pravi, da jo na tem ranču veže na Johna toliko spominov, da sama tukaj ne more več živeti, še manj pa, da bi ob njej tukaj živel kdo drug. Verjetno bo ranč prodala. Spoznala sta se, ko je imela 16 let, on pa 46. On je bil znani režiser, ona rasna lepota. Dve leti pozneje, ko je postala polnoletna, sta se poročila. "Govorili so, da me ima zaprto na ranču in me ne pusti ven. Vendar to ni res. Imela sem 25 let ljubezni. John je bil moje življenje, jaz pa njegovo," pravi Bo, za katero se res ne more trditi, da bi bila znana po škandalih. Bo trenutno na Havajih snema in bo snemala še štiri mesece tv-nadaljevanko. Potem si bo vzela dopust in šele takrat bo začela razmišljati o svoji prihodnosti. Bo v srečnih časih z možem Johnom Derekom

Dragi malignani

Zaradi vožnje v pijanem stanju so Gerardu Depardieu za 15 mesecev vzeli voziško dovoljenje, plačal pa bo tudi 1600 dolarjev kazni. To se je zgodilo v začetku maja, ko se je znani igralec s skuterjem peljal na snemanje doslej najdražjega francoskega filma Asterix in Obelix proti Cezarju in pri tem padel. Poškodovan se je tako, da so snemanje morali preložiti za dva meseca. Nekaj podobnega se mu je zgodilo leta 1990, ko je v Cannesu padel z motorjem, ravno tako vinjen, in poškodoval še dve osebi.

»Razprave o barvi kože so neumestne!«

Tako pravi Margery Sand, ko razmišlja o človeškem telesu. »Ljudsko bitje je lepo in pomembno je le, ali ima karakter ali ga nima. Tisti, ki druge ocenjujejo po barvi kože, imajo sami s sabo težave ali pa hočejo svoj neuspeh prikriti z diskriminacijo,« nadaljuje Margery svoje razmišljanje o barvi človekove polti. Upamo, da tudi bralce Péna ne moti njena barva kože.

BB in dalajlama

Zdaj znana 63-letna borka za živali in njihove pravice, некоč pa znana filmska igralka Brigitte Bardot si je imela verjetno marsikaj povedati s tibetanskim vodjem dalajlamo, ko sta se pred kratkim srečala v Parizu. Ob tej priložnosti mu je BB podarila svoj portret, na katerem jo obkrožajo številne živali, dalajlama pa ji je izročil ceremonialni šal za molitev, ki predstavlja harmonijo. Nekdanji seks simbol se kljub svojim letom še kar dobro drži.

Leo v novem klubu

Leonardo di Caprio se drži za glavo, kot da bi imel težave. Bogve, ali jih res ima, saj njegova zgodba govori drugače. Nedolgo tega se je pridružil ekskluzivnemu klubu v Hollywoodu, v katerem je res sama hollywoodska smetana. Edini pogoj za članstvo je, da dobiš za snemanje enega filma najmanj 20 milijonov dolarjev. Leo bo dobil ta bajeslovni honorar za vlogo v film Teh Beach. V njem bo igral vlogo potnika brez cilja. Film, snemali ga bodo na Tajskem, bo prikazoval življenje Leonardovih vrstnikov, gledano s temačne strani.

ROK'N'BAND

Skupina Rok'n'band deluje že nekaj več kot dve leti. V tem času je ostala zvesta zvokom petdesetih in šestdesetih let. Rok Ferengia - vokal, Blaž Črnivec - solo kitara, Miha Ferfolja - ritem kitara, Boštjan Traven - bas kitara, Anže Strniša - klaviature in Miro Hodža - bobni so glasbeniki, ki imajo vse dni v letu napolnjene z nastopi. Že prvi album z naslovom Da padeš dol je bil dokaz, da so fantje na pravi poti. Zanj so prejeli celo platinasto odličje. Videli pa smo lahko tudi tri njihove zelo uspešne videospote: Moja mlada ljubica, za to pesem so prejeli nagrado zlati petelin za najboljšo priredbo, Jagode in čokolada, s pesmijo so sodelovali na lanskoletni EMI, in Rad jo imam, kjer je pri snemanju sodelovala tudi Slovenska vojska.

Maja je izšel njihov drugi album z naslovom Kako me mika. Skladba Nika je postala prava uspešnica, za njo so posneli tudi videospot. Poleg te skladbe pa album prinaša še nekaj uspešnic. Pri nastajanju zadnjega izdelka so jim pomagali nekateri znani glasbeniki, Janez Zmazek, Saša Losić ter producent in aranžer Neno Belan. Zadnji izdelek bo zanimiv tudi zaradi nekaterih instrumentov, ki so jih uporabili pri posameznih skladbah. Na novo se pojavljajo violine, harmonika in različna trobila. Skratka, izdelek, ki se ga splača imeti doma. Upajmo, da bodo fantje še naprej tako delavni in da jih slava ne bo pokvarila.

POZOR, POZOR!

Špela, Natka, Cvetana in Sergeja vas vabijo na nepozabno potovanje skozi svet ritma. V uvodnem pogovoru pa pravijo: Če si upaš, daj na glas in šibaj z nami do konca!!!

Do konca nove plošče Če si upaš, na katero so uvrstili vsega enajst izdelkov. Če smo natančni, boste na njej našli šest skladb, med njimi Zgrabi me, Spusti vse ...

V svet ritma Power Dancers vas najprej popelje poseben uvod iz kriznega štaba, ki poroča o invaziji štirih deklet. Pot pa se konča s specialnim miksom določenih skladb, ki ga je ustvaril D. J., imenovan Čriček. Po slovensko odmevajočih skladbah se boste ustavili tudi pri angleških variantah. Besedilo zanje je prevedla naša pevka Karmen Stavec, ki jim je pomagala tudi pri vokalih. Tako boste slišali skladbe Ti si bomba - Like a bomb, S. O. S. Na pomoč - Help me now ter Pozor, pozor - I'm back. Punce so si zastavile cilj, priti na MTV. No, na MMTV jim je že uspelo, sedaj morajo zbrisati en M, pa bo.

Torej, si upaš kupiti ploščo in si zavrteti Power Dancerke do konca???

Vse finaliste Slovenske popevke '98 si lahko odslej zavrtite tudi doma. V prodaji sta tako plošča kot kaset, na njej pa Irena Vrčkovnik, Ivo Špacapan, Andrej Šifer, Darja Švajger, Anika Horvat, Andraž Hribar, Damjana Golavšek, Miloš Petelin, Regina, Sanja Mlinar, Lado Leskovar in Nika Vipotnik Rampre, Oto Pestner, Karmen Stavec, Tinkara Kovač, Alenka Godec ter Valentina Kelemen.

Če ste zamudili festival Melodije morja in sonca, ne zamudite plošče in kasete. Tudi na teh dveh nosilcih zvoka boste našli znana imena, kot so Cictory, Dominik Kozarič, Miran Rudan, Alenka Godec in Davor Petraš, Irena Vrčkovnik, Majda Arh pa Jan Plestenjak, ljubljene našega Murskega vala, in seveda zmagovalci: skupina Kingstone. Prav zmagovalci pa so tisti, ki so odšli s festivala najbolj razočarani, ker obljubljene nagrade za prvo mesto - to je bil avtomobil - sploh ne bodo prejeli. Menda zato, ker so voditelji pozabili omeniti pokrovitelja nagrade. Kdo ve, ali je bil to samo spodrslijaj?

Glasbena scena je bogatejša še za dve mamici. To sta seveda Helena Blagne in Marta Zore. Obe sta povili prestolonaslednika. Kristijan Blagne Zaman se bo pred fotografske aparate pokazal šele po krstu, ki naj bi bil enkrat te dni. Miha Zore Juvan pa se prav tako ne bo kmalu pokazal našim bralcem. Obe

ZVEZDNI PRAH

mamici si namreč želita v tem trenutku malo intimne. Kako bo Helena nadaljevala svojo pevsko kariero, še nihče ne ve, Marta pa jo zagotovo namerava nadaljevati, saj ima že ta mesec načrtovan nastop in potem turnejo po Sloveniji. Tako bo mali Miha spal več v naročju očeta Mirana.

Društvo mrtvih pesnikov je s svojo skladbo Neki rabm, da te ne pozabm zadela v črno. Po lestvicah in na radijskih postajah so se uvrstili v višave in tudi videospot, v katerem se pojavi tudi Mojca Mavec, je deležen dobrega odziva. No, če si želite skupino DMP slišati in videti tudi v živo pri vas, pokličite Tomaža po telefonu 068 341 663, in to prav hitro, saj se fantje odpravljajo v vojsko.

Ker je pač čas počitnic, se na celini res ne dogaja nič presenetljivega. Zato je večji vrvež na morju. Tako je bilo na ladjici Jež za povablence ob zvokih skupine Faraon prav prijetno. Križarjenje pa ni bilo le v zabavo, Faraoni kot stari poslovni mački so povabili predstavnike sedme sile na promocijo nove plošče z naslovom Drugačen. Več o njej v naslednji številki.

Duet Undertucker je izdal ploščo The best of z desetimi skladbami, ki sta jih Matjaž in Alex Bass izbrala z dveh prejšnjih kaset. Skladbe, kot so Hani Hani, JS Mam Blues, Vegetarijanec in seveda še mnogo drugih, bosta predstavila tudi na turneji, na kateri se jima bo pridružil bobnar Peter Schmidt.

KALAMARI

Ocvrti, na žaru in na CD-romu ...

Jasno, Kalamari. Pojesti jih ne boste mogli, zato pa jih boste lahko poslušali in celo videli. Na njihovi kompaktni plošči z naslovom S tabo držim boste našli tudi CD-rom z videospotom Angelca. Jože Jež, imenovan Pepi, Matjaž Švagelj in Sandi Kokošar so na svoj drugi izdelek uvrstili dvanajst skladb, od tega širi priredbe že znanih tujih melodij. Kalamari seveda stavijo na skladbo Angelca. Ideja zanjo se je porodila Gianniju Rijavcu, izvedli pa so jo s pomočjo

Marka Vuksanovića - vodje in pevca skupine Avtomobili. Prav slednji pa ni sodeloval s Kalamari le glasbeno, ampak se je pokazal tudi na videospotu, kjer je odigral del vloge in zapel del skladbe. Ob njem in Kalamarih sta se v spotu predstavila še Tulio Furlanič in Slavko Ivančič. Glasba Kalamarov bo našla prav gotovo velik krog poslušalcev, saj stilno ni enosmerna, tako na plošči lahko najdete vsakega nekaj, celo country. In ker je poletje čas Kalamarov, so se ob koncu oddaj Poletni most potegovali še za naslov pesmi poletja s skladbo S tabo držim.

Skomine
na dolgo
vroče
poletje

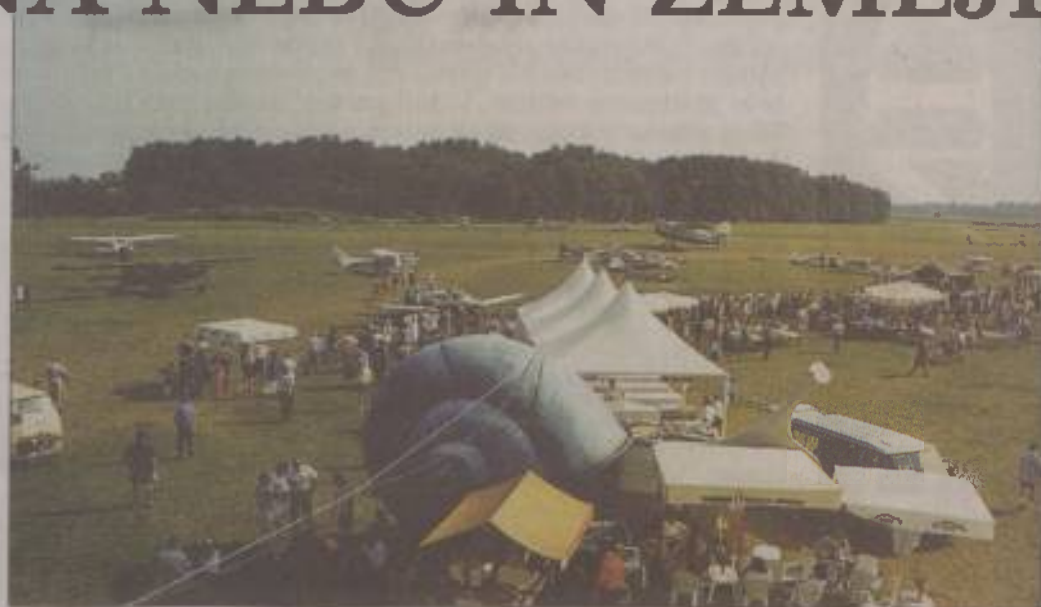
VRAGOLIJE NA NEBU IN ZEMLJI

(nadaljevanje s 1. strani)

Vroč konec julija so še bolj ogreli akrobatski letalci, kajti zaradi njihovih vragolij nam je v največji vročini ledena kri. V zraku so bili za nas navadne smrtnike mali bogovi, na trdnih tleh pa so se nam približali s svojo vedrino in šarmom. Ujeli so se z organizatorji, med njimi so prevladovali mladi komunikativni in usposobljeni ljudje, ki so se dobro znašli v vseh službah, nepogrešljivih pri organizaciji prvega evropskega prvenstva, in z obiskovalci, ki so vse dni pridno pasli radovednost.

Za svoje preštevane izlete zunaj tekmovalnega boksa (navidezna kocka s stranico 1 km, v kateri mora ostati tekmovalec med svojim programom), po katerih so s kazenskimi odbitki sloveli italijanski akrobati, se je italijanska reprezentanca odkupila z originalno italijansko pasto.

S 70 porcijami so Italijani nahranili tekmovalce in sodelavce info, meteo, računalniške in press službe. Z gostoljubno potezo so pridobili veliko simpatij, še posebno pa naklonjenost domačih deklet.

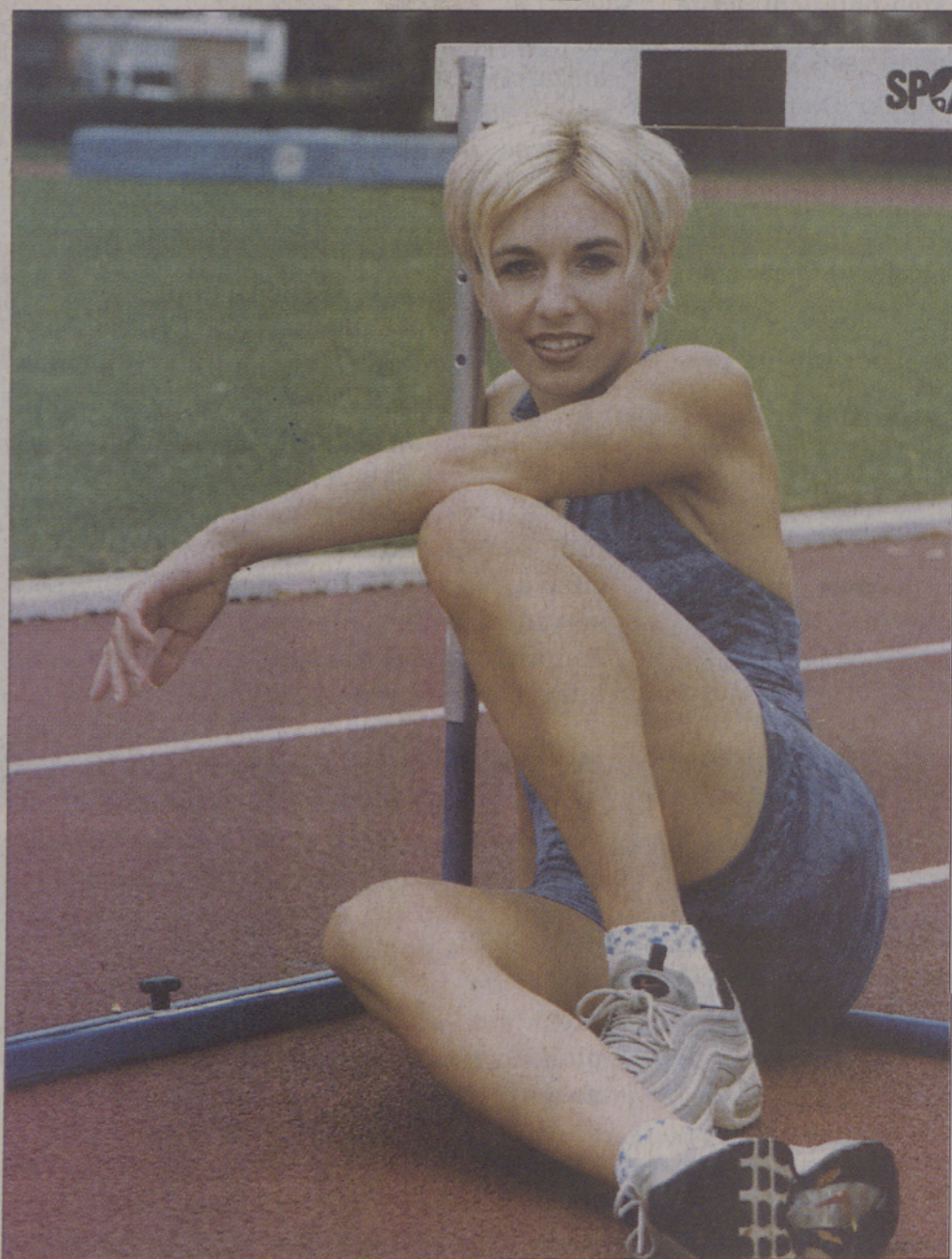
Najpomembnejše se je sicer dogajalo v zraku, nekakšno središče vsega pa je bil Info polž, prostor, ki je na vse zelo pozitivno vplival. Prava zveza med nebom in zemljo pa trdno na zemlji za tekmovalce, sodnike, vodstvo ter vse druge službe in sodelavce.

Nad vragolijami v zraku so bedeli strogi sodniki kar iz koruze, za vse vragolije skupaj pa je nosil odgovornost organizator na čelu z direktorjem Martinom Burjanom (desno), ki si je redko našel trenutek za predah in še pri tem smo ga ujeli v družbi s šefom marketinga prvenstva Belo Pavličem.

S skominami na 1. evropsko prvenstvo v akrobatskem letenju v kategoriji advanced Nataša Konestabo in Kristian Ravnič

pen elopa

Sabina Hegeduš je študentka prava iz Murske Sobote. Ob študiju jo najbolj privlači atletika, aerobika in smučanje. Ko ima vsega čez glavo, si obuje copate in jo mahne, beže seveda, proti Beltincem. Izziv za prosti čas je tudi manekenstvo. Pravzaprav jo veseli vse, kar je nabito z adrenalinom.

ZA NAJLEPSO PRINCESO TUDI V SMRT

Petdeset tabornikov rodov Veseli veter iz Murske Sobote in Vidre iz Lendave je našlo prostor za skupno letno taborjenje v divjini ob Bukovniškem jezeru. Na prehodu iz julija v avgust so preživeli tipičen taborniški teden, predzadnji dan pa so čas zavrteli nazaj.

Prostranemu kraljestvu je vladal kralj Čaba I. z življenjsko sopotnico kraljico Gabiko. V srečnem zakonu se jima je rodila princesa Gordana, ki je bila godna za možitev. Za njeno roko se je potegovalo pet vitezov, zato je kralj organiziral bojevanje vitezov in najspretnější je dobil roko princese. Vsak vitez je s sabo pripeljal družčino, ki je spominjala na družčino Robina Hooda. Manjkal ni niti dvorni norček Jerry. Ni šlo le za merjenje moči, ampak so se morali vitezi dokazati tudi v govornih spretnostih.

Tri mlajše dvorne dame, Barbara, Maja in Staša, so bojevanje vneto spremljale in se sladkale s čokolado.

Vsaka viteška družčina je bila primerno opremljena, prave meče so zamenjali leseni, težke ščite pa porisani kartoni.

Trije vitezi so se priklonili kralju, kraljici in mladi princeski. Sledil je hud boj in na koncu princeska za zmagovalca.

Rabelj Miran je na koncu ujel čisto pravo čarovnico iz cunj in jo pred vsemi sežgal na grmadi - tabornem ognju.

Tako je bila viteška zgodba popolna in dokončana. Pravzaprav je pravi konec šele sledil. Pozno popoldne je babica Mica za vse pripravila slastno večerjo. Dogodek, vreden skomin.